

healing shelter

Gebruikersgericht herontwerp
van de nachtopvang

Rapport
Health@BK
Max Kowalski
4044436
6 juli 2019

Docententeam
Onderzoek:
Luc Willekens &
Clarine van Oel
Architectuur:
Luc Willekens
Constructie:
Piere Jennen

healing shelter

Gebruikersgericht herontwerp
van de nachtopvang

Inhoudsopgave

1.	inleiding	
1.1	aanleiding	8
1.2	probleemanalyse	8
1.3	probleemstelling	9
1.4	doelstelling	9
1.5	onderzoeksvragen	9
1.6	onderzoeksmethode.....	9
1.7	opbouw rapport	10
2.	maatschappelijke opvang	
2.1	historisch perspectief.....	14
2.2	doelstelling gemeente Rotterdam	18
2.3	analyse maatschappelijke opvangketen	20
2.4	plananalyse daklozenopvang	22
2.5	casestudy daklozenopvang	36
2.6	conclusie	38
3.	problematiek doelgroep	
3.1	oorzaken dakloosheid	40
3.2	profiel daklozen	42
3.3	verblijf daklozen	43
3.4	waardering voor opvang.....	43
3.5	conclusie	44
4.	ruimtelijke voorwaarden	
4.1	theoretisch kader.....	46
4.2	architectonische voorwaarden.....	49
5.	locatie	
5.1	context locatie.....	66
5.2	problematiek bewoners	68
5.3	voorzieningen	69
5.4	ontmoetingen	69
5.5	SWOT analyse	69
5.6	conclusie	70
6.	conclusies en PVE	
6.1	beantwoording hoofdvragen	72
6.2	programma ven eisen	75
7.	literatuurlijst	

1. Inleiding

1. inleiding

In veel Nederlandse steden zijn daklozen te vinden, mensen die door een samenloop van omstandigheden op straat zijn beland. Dit is opmerkelijk, aangezien Nederland een van de welvarendste landen ter wereld is. Ook Rotterdam heeft te maken met een groeiend aantal daklozen. Het is niet ongebruikelijk om in Rotterdam daklozen te zien bedelen op straat. Het lijkt daarom dat het publieke vangnet niet toereikend is om iedereen te voorzien in bestaanszekerheid.

1.1 aanleiding

De daklozenproblematiek is landelijk onder de aandacht gekomen na een serie daklozentweets van de Rotterdamse politie. Volgers van de politie konden op twitter zien hoe daklozen door de agenten werden geweekt, in sommige gevallen beboet om vervolgens te worden weggestuurd uit parkeergarages of parken. Dit bracht een maatschappelijk debat teweeg wat werd opgepikt door verschillende kranten. Er heerste niet alleen verontwaardiging dat daklozen vaak herkenbaar in beeld waren gebracht, maar er was ook ongeloof over de contraproductieve wijze waarop de politie met daklozen omging.

Nadat ook de politiek zich ermee begon te bemoeien, is de Rotterdamse politie gestopt met deze tweets. In een reactie liet de politie weten dat de daklozenproblematiek complexer is dan de mensen denken.

De politie kan daklozen, waarbij vele kampen met verslavingen en psychische stoornissen, niet dwingen te slapen bij de nachtopvang. Enkel door zoveel mogelijk boetes uit te delen, komen deze mensen onder de aandacht bij de hulpinstanties, aldus brigadier Blokzijl. Hieruit blijkt dat er dus daklozen zijn die niet welkom zijn bij de maatschappelijke opvang of er zelf voor kiezen om buiten te slapen.

1.2 probleemanalyse

Het aantal daklozen is de afgelopen jaren in Nederland fors toegenomen, van 17.800 in 2009 naar 30.500 in 2016. Deze toename heeft vooral plaatsgevonden in de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht).

De rekenkamers van de vier grote steden

(G4) hebben gezamenlijk onderzoek gedaan naar de aanleiding van deze toename en signalen dat de doorstroming in de opvang achterblijft. Het onderzoeksrapport van de Rotterdamse Rekenkamer "Niet thuis geven (2018)" was kritisch over het daklozenbeleid van de gemeente. Volgens de Rekenkamer heeft de gemeente onvoldoende geïnvesteerd in betaalbare (huur)woningen

figure 1-1 Daklozentweet van de Rotterdamse Politie. De afbeelding werd verzonden met de volgende tekst: "Zwervers veroorzaken veel overlast in de stad. Deze is door ons geweekt en weer met vervolg". De dakloze is hierbij niet in beeld gebracht. Echter bij andere daklozentweets was dat wel het geval.

of woonvormen voor de uitstromers. Daardoor zijn er lange wachttijden ontstaan. Doorstroom-pensions worden langer dan nodig bezet gehouden waardoor daklozen langdurig zijn aangewezen op een verblijf in de nachtopvang, tenminste zes a zeven maanden. Dit langdurige verblijf bij de nachtopvang is uitermate problematisch. Daklozen die toegelaten worden tot de nachtopvang zijn een uitermate kwetsbare groep mensen met vaak een (lichte) verslaving en/of psychiatrische problematiek. Volgens de Rekenkamer hebben ze er dan ook baat bij om zo snel mogelijk zelfstandig te wonen met (ambulante) begeleiding en zorg. Verblijf bij de nachtopvang staat ver van dit ideaalbeeld af. Daklozen slapen en eten in zalen en hebben geen plek om zich terug te trekken. Ze worden continu met elkaars problemen geconfronteerd, wat het risico op uitval vergroot. De helft van de daklozen haakt tijdens dit traject af en zoekt zijn toevlucht elders. Een deel van de gebruikers van de nachtopvang stroomt daardoor niet door in de opvang-keten en blijft structureel aangewezen op de nachtopvang.

1.3 probleemstelling

Uit de probleemanalyse kwamen een paar mogelijke oplossingsrichtingen naar voren. De urgentie lijkt vooral te liggen aan een tekort van betaalbare huurwoningen of woonvoorzieningen. Ook het bijbouwen van doorstroom-pensions zou een mogelijke oplossing zijn om de doorstroming vanuit de nachtopvang te bevorderen. Toch is hier gekozen om te focussen op de nachtopvang. Dit is gedaan omdat de nachtopvang een speciale plek heeft in de opvang-keten. Veel daklozen kloppen getraumatiseerd aan bij de nachtopvang nadat ze alles zijn kwijtgeraakt. Het is belangrijk dat ze dan meteen goed worden opgevangen en de juiste zorg krijgen, zodat ze sneller herstellen van hun trauma en weer kunnen bouwen aan een nieuwe toekomst. Bij de huidige nachtopvang is dit niet het geval. De helft van de daklozen haakt voortijdig af en bij veel daklozen wordt de psychische- en verslavingsproblematiek vergroot. Hieruit volgt de probleemstelling:

De nachtopvang lijkt niet gebruikersgericht ontworpen, aangezien de problematiek van daklozen na langdurig verblijf wordt vergroot

1.4 doelstelling

Het doel van dit onderzoek, is het verkrijgen van de nodige gegevens om de randvoorwaarden en een programma van eisen te kunnen formuleren voor een (her-) ontwerp van de nachtopvang. Hierbij zijn niet alleen de behoeften van daklozen en personeel leidend, maar wordt ook in acht genomen dat het financieel haalbaar is. Vervolgens wordt een ruimtelijk ontwerp gemaakt aan de geformuleerde randvoorwaarden en eisen.

1.5 onderzoeksvragen

Uit de probleemstelling volgt de onderzoeksvraag:

Hoe kan een nachtopvang gebruikersgericht ontworpen worden, waarbij doorstroom naar de maatschappij wordt gefaciliteerd?

Met 'gebruikersgericht ontworpen' wordt bedoeld dat de behoeften van de gebruikers leidend is voor het ontwerp. Met 'doorstroom naar de maatschappij' wordt bedoeld dat de zelfredzaamheid van de daklozen wordt vergroot tijdens het verblijf in de nachtopvang.

De onderzoeksvraag wordt beantwoord met de volgende deelvragen:

- Hoe is de huidige daklozenopvang ontworpen, ruimtelijk en programmatisch?
- In hoeverre voldoen de opvangplekken aan de behoeften van de daklozen?
- Wat is nodig om de daklozenopvang meer gebruikersgericht te maken?

1.6 onderzoeksmethode

Er worden verschillende methoden ingezet om dit onderzoek vorm te geven en de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. Dit wordt gedaan met literatuurstudie, plan-

analyses, interviews en observaties.

1.7 opbouw rapport

HOOFDSTUK 2: MAATSCHAPPELIJKE OPVANG

In dit hoofdstuk wordt onderzoek gedaan naar maatschappelijke opvang in Rotterdam. Er wordt onderzocht hoe de opvang tot stand is gekomen met een historische analyse. Vervolgens wordt er gekeken wat de doelstellingen van de Rotterdamse gemeente zijn betreffende de maatschappelijke opvang en in hoeverre deze overeenkomen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal casestudies van daklozenopvang uit binnen en buitenland.

HOOFDSTUK 3: PROBLEMATIEK DOELGROEP

Verdiepend onderzoek naar daklozen in Rotterdam. Hier wordt aan de hand van literatuuronderzoek en enquêtes een beeld geschetst van de problematiek en behoeftes van daklozen. Dit wordt aangevuld door gesprekken met daklozen en personeel. Vervolgens wordt de maatschappelijke opvang en opvangketen geanalyseerd om erachter te komen in hoeverre dit aansluit bij de problematiek en behoeftes van de daklozen.

HOOFDSTUK 4: PLANANALYSE DAKLOZENOPVANG

Hier worden de opvanglocaties geanalyseerd op programmatische aspecten en ruimtelijke kwaliteit. Er wordt gekeken wat gemeenschappelijk is en wat de verschillen zijn tussen de opvanglocaties. Ook wordt de waardering van de daklozen onderzocht aan de hand van gesprekken en eventueel enquêtes. Voldoen deze aan de ruimtelijke kwaliteiten zoals beschreven bij Healing Environment. Uit de conclusie moet blijken in hoeverre het verschil in waardering tussen de opvangplekken, een managementprobleem is of een gebouwprobleem.

HOOFDSTUK 5: LOCATIE

In dit hoofdstuk wordt een keuze voor een locatie beargumenteerd. Vervolgens wordt de locatie geanalyseerd en wordt bekeken wat de problematiek is van deze

plek. Wat zijn de sterke punten en wat zijn de zwakke punten? Dit is niet alleen een ruimtelijke analyse maar ook een analyse van de bewoners van de wijk. Wat zijn de (verborgen) behoeften vanuit de bewoners van de wijk?

HOOFDSTUK 6. PROGRAMMATISCHE VOORWAARDEN

De conclusies betreffende programmatische aspecten van de daklozenopvang worden in dit hoofdstuk geanalyseerd. Ook worden er casestudies onderzocht van re-integratietrajecten. Hieruit volgen de programmatische voorwaarden voor het ontwerp van een nieuwe daklozenopvang.

HOOFDSTUK 7: ARCHITECTONISCHE VOORWAARDEN

In dit hoofdstuk worden de ruimtelijke voorwaarden bepaald voor het ontwerp. Dit wordt gedaan aan de hand van de conclusies uit de vorige hoofdstukken. Ook worden casestudies onderzocht van openbare gebouwen waar ontmoetingen tussen mensen worden gestimuleerd. Daarnaast wordt literatuur van Healing Environment geraadpleegd.

HOOFDSTUK 8: CONCLUSIES EN PVE

Deze rapportage wordt afgesloten met de conclusies van de hoofdstukken, waarbij de hoofdvraag en deelvragen worden beantwoord. Vervolgens volgt een beknopt programma van eisen wat gaat dienen als uitgangspunt voor een nieuw ontwerp.

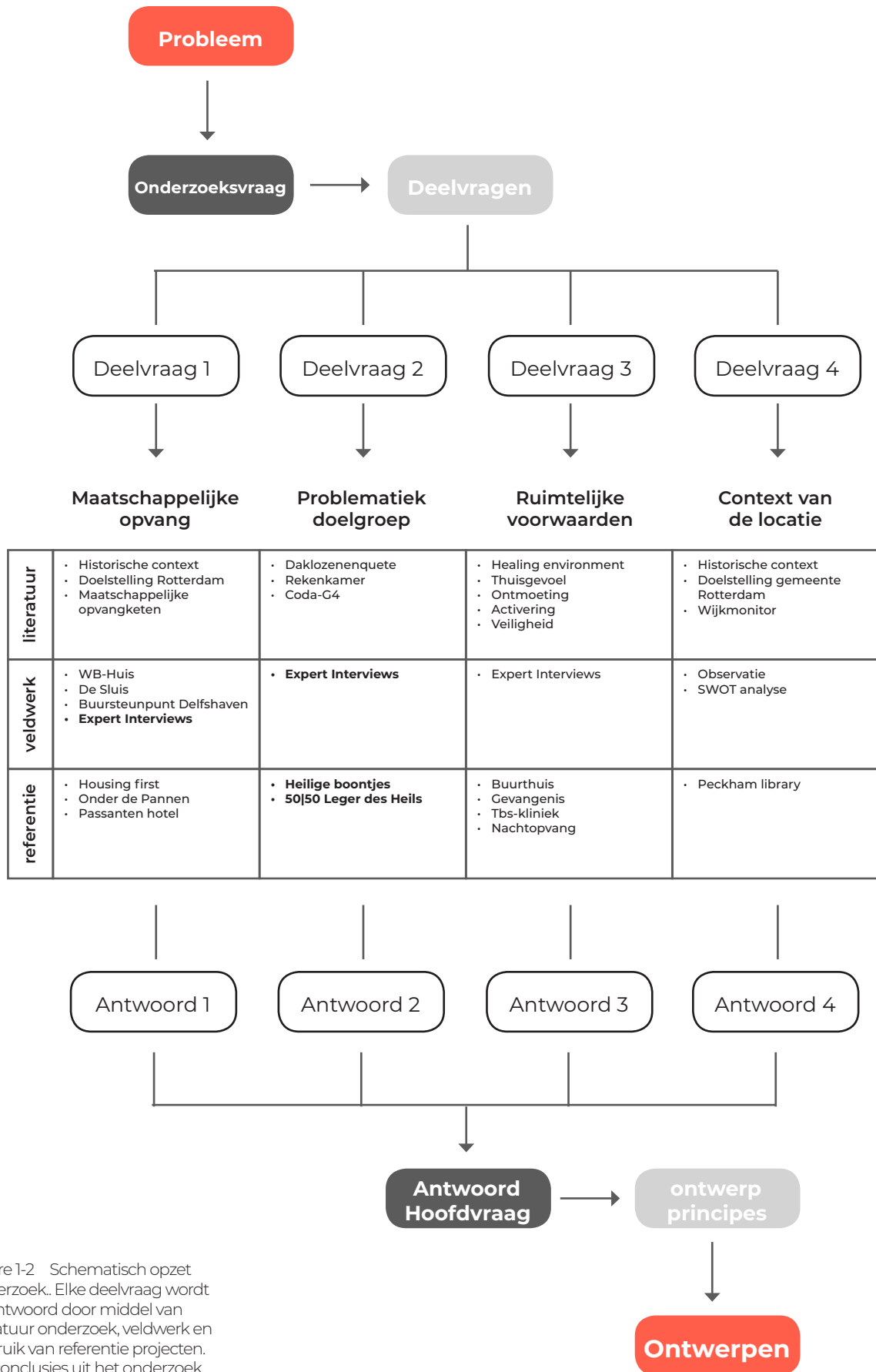

figure 1-2 Schematisch opzet onderzoek. Elke deelvraag wordt beantwoord door middel van literatuur onderzoek, veldwerk en gebruik van referentie projecten. De conclusies uit het onderzoek vormen de ontwerp principes die gebruikt worden voor het ontwerp van de daklozenopvang

2. Maatschappelijke opvang

2. maatschappelijke opvang

In dit hoofdstuk wordt onderzoek gedaan naar maatschappelijke opvang in Rotterdam. Er wordt onderzocht hoe de opvang tot stand is gekomen met een historische analyse. Vervolgens wordt er gekeken wat de doelstellingen van de Rotterdamse gemeente zijn betreffende de maatschappelijke opvang en in hoeverre deze overeenkomen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal casestudies van daklozenopvang uit binnen en buitenland.

2.1 historisch perspectief

2.1.1 De middeleeuwen

Voordat maatschappelijke opvang een publieke taak was geworden, waren daklozen en vreemdelingen in Nederland afhankelijk van liefdadigheid, oftewel giften ontvangen van de rijken. In de middeleeuwen gebeurde dat veelal in kerken, waar de armen aalmoes, veelal in de vorm van kleding of eten, in ontvangst konden nemen. Er waren in die tijd ook diverse instellingen die onderdak verschaften aan daklozen en andere hulpbehoevenden.

Voor nachtopvang konden daklozen in de Middeleeuwen terecht bij het gastenhuis. Dit was een kerkelijke instelling, als synoniem wordt daarom vaak godshuis gebruikt. Gasthuizen waren aanvankelijk bedoeld voor rondreizende pelgrims, maar landlopers en daklozen konden er ook terecht. De opvang was tijdelijk en aan strenge regels gebonden. In de meeste gasthuizen mocht men maar één tot drie

nachten doorbrengen. Daarnaast moest men zich vaak helemaal uitkleden bij binnenkomst. De kleding kreeg men pas in de ochtend terug, nadat werd vastgesteld dat er niks was gestolen.

2.1.2 De nieuwe geschiedenis

In de loop van de zeventiende eeuw ontstonden vele vormen van gasthuizen, waarbij de meeste gespecialiseerd werden in de opvang van zieken en bejaarden. Het gasthuis wordt daarom gezien als de voorloper van het huidige ziekenhuis en verpleeghuis.

Er waren sinds de late Middeleeuwen ook instellingen voor langdurige opvang van daklozen en andere hulpbehoevenden, de zogenoemde armenhuizen. Er waren verschillende vormen van armenhuizen, zoals weeshuizen voor kinderen en oudeliedengestichten voor bejaarden. De kerkelijke armenhuizen, ook wel liefdesgestichten genoemd, waren enkel toegankelijk voor armen en hulpbehoevenden die tot het juiste kerkgenootschap behoorden en zonder crimineel verleden. Van huiselijkheid was weinig sprake, "Er heerste een regime van orde en tucht, afgedwongen door welgestelde regenten en regentessen, die werden bijgestaan door religieuzen, of een binnenvader en binnenmoeder met oppassers". In de gestichten werden de mannen van de vrouwen gescheiden, maar qua leeftijd en mate van hulpbehoevendheid waren ze vaak diverser dan hun naam deed vermoeden. De daklozen die niet welkom waren

bij een kerkelijke instelling, konden terecht bij een publiek armenhuis. Daar leefden de bewoners onder erbarmelijke omstandigheden en moesten vaak werken als tegenprestatie.

De barmhartigheid richting de bedelaars en daklozen, ging echter gepaard met afkeer. Daklozen konden rekenen op "afschrikwekkende lijfstraffen" als ze betrokken waren bij een diefstal. Er kwam meer genade voor de jongere bedelaars en delinquenten. In de loop van de zestiende eeuw werd geprobeerd deze groep mensen te verbeteren door ze veroordelen tot taakstraffen. In verschillende steden richtten de stadsbesturen samen met de kerk, tuchthuizen op. Mannen werden aan het werk gezet in rasphuizen en vrouwen in spinhuizen. Deze voorlopers op de moderne gevangenis dienden echter niet alleen om mensen met arbeidsdwang en

figure 1-3 (links) Illustratie van het OLV Gasthuis aan de Nieuwendijk in Amsterdam anno 1420. Dit gasthuis bood niet alleen onderdak aan passanten en reizigers maar verzorgde ook in zorg aan en onderdak voor ouderen en zwakken.

figure 1-4 (boven) Rashuis in Amsterdam in 1662. Gravure gemaakt door Melchior Fokkens. Bij het rasphuis werden mannelijke misdadigers gestraft door ze hout te laten raspen ten behoeve van de verfindustrie

figure 1-5 (rechts) Slaap- en eetzaal in de dwankolonie van Veenhuizen. Hier verbleven tachtig "verpleegden". Dit waren bedelaars en zwervers. De bedoeling was dat deze zouden genezen van het zwerven en bedelen door ze te laten werken op het land. De meesten verbleven er drie jaar.

godsdienstonderwijs te verbeteren, maar diende vooral ook als bron van goedkope arbeidskracht.

2.1.3 De moderne geschiedenis

In het begin van de negentiende eeuw was de armoedeproblematiek zo groot, dat er een grootschalige oplossing werd bedacht op bedelaars uit het straatbeeld te verwijderen. In 1818 begonnen de gemeenten in Nederland haar bedelaars te sturen naar de koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid in Drenthe, ook wel bekend als de Rijkswerkinrichtingen. Dit was een initiatief van oud-militair Johannes van den Bosch, gesteund door koning Willem I. Het idee was om deze armen op te leiden tot boerenknecht. Toen de vrijwillige toeloop van mensen stakte, werden mensen onder dwang gestuurd naar de koloniën. Om deze mensen te huisvesten werden een aantal gestichten gebouwd. Dit waren kenmerkende vierkante gebouwen die plaats boden aan gemiddeld 1200 mensen. De mensen sliepen met tachtig man in een zaal, welke overdag diende als werk- en eetzaal. Van deze dwanggestichten bestaat enkel het tweede gesticht van Veenhuizen nog, en dient nu als museum. Vanuit de kerkelijke hoek kwam een alternatief voor deze strafrechtelijke aanpak van armen en daklozen. Ze stichtten daarom in 1892 de Vereniging tot Christelijke Verpleging van bedelaars en landlopers en kochten een stuk grond in Beekbergen waarop de christelijke landbouwkolonie, Het Hoogeland, werd gevestigd. De christelijke kolonie was bedoeld voor daklozen tussen de 25 en 50 jaar en er was plek voor ongeveer 60 man. Ze verbleven daar twee tot twaalf maanden, vaak als voorwaardelijk

figure 1-6 (links) Mannen- slaapzaal in het daklozen opvanghuis van de HVO in Amsterdam in 1925. HVO was de eerste particuliere maatschappelijke opvangorganisatie in Nederland.

figure 1-7 (onder) Foto uit 1985 van een slaap plek in een nachtopvang locatie. Opvallend is dat er aandacht is besteed voor privacy door het gebruik van een schot.

figure 1-8 (rechts) Nachtopvang in Den Haag anno 2016. Mensen slapen in een zaal met tientallen stapelbedden. Van privacy is geen sprake.

alternatief voor een gevangenisstraf. Net als in de Rijkswerkinrichtingen was er verplicht arbeid. Het grote verschil was dat er geen alcohol werd geschonken en dat bewoners verplicht godsdienstonderwijs kregen. In de daaropvolgende jaren werden er nog twee koloniën gesticht, één in Groningen en een in Drenthe. Ook het Leger des Heils heeft een eigen kolonie opgericht in 1895, de Groote Batelaar in Lunteren.

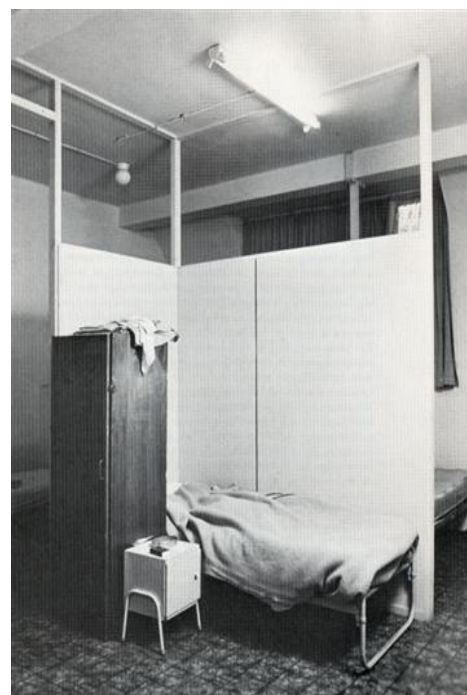
De koloniën werden eerst bekostigd door particuliere giften, maar de overheid sprong al snel bij. Sommige van deze koloniën zijn nu sociale werkplaatsen, zoals het Hoogeland. Daar krijgen voormalige daklozen en mensen met verslavingsproblematiek arbeidstraining en hulp van professionele begeleiders. De rol van de Nederlandse overheid in de armenzorg werd vastgelegd in de Armenwet uit 1848. De Armenwet betekende weinig nieuws voor de armenzorg, de traditie van het uitbesteden van armenzorg aan kerken en andere liefdadigheidsinstellingen bleef gehandhaafd. De overheid hield zich dus afzijdig. Met de wet verplichtte de overheid zich wel om financieel bij te springen als dat nodig was. Met deze wet bleef de armenzorg dus een particuliere aangelegenheid, gesubsidieerd door de overheid. Een uitzondering hierop was de opvang van besmettelijke zieken en mensen met een psychiatrisch ziektebeeld. Opvang van deze groep werd wel door de overheid geregeld omdat het beschouwd werd als een kwestie van openbare orde.

2.1.4 De eigentijdse geschiedenis

De Algemene Bijstandswet (ABW) uit 1965 kwam in de plaats van de Armenwet uit 1848. Iedereen die kon aantonen niet

over voldoende financiële middelen te beschikken kon beroep doen op een bijstandsuitkering. Hierdoor belandden minder mensen in de armoede. Daklozen en andere hulpbehoevenden konden met deze uitkering terecht bij opvanginstellingen, waarbij een deel van hun uitkering werd achtergehouden om de verblijfskosten te bekostigen. Zo financierde de overheid dus indirect de opvangcentra.

Omdat de overheid geen directe zeggenschap had over de instellingen, waren de verschillen tussen de opvanginstellingen groot. Het verschil zat hem onder ander in de kwaliteit van de opvang en de mate van professionalisering van de zorg. De overheid wilde meer zeggenschap en daardoor werden in 1981 de instellingen onder regie van de toenmalige ministerie van Cultuur, Recreatie en

Maatschappelijk Werk (CRM) gebracht. De gevolgen van deze overheidsingrepen waren voornamelijk positief voor de opvangsector. Zo kwam er een landelijke salarisregeling en werden er kwaliteitseisen gesteld aan de opvang.

Er kwam zo steeds meer nadruk op de professionalisering van de opvang en begeleiding van daklozen. Er werd meer nadruk gelegd op het gebruik van bewezen methodieken. Het 8-fasenmodel is daar een bekend voorbeeld van. Het model is in 1998 ontwikkeld en wordt sinds 2004 breed toegepast. Dit model gaat uit van een individueel begeleidingsproces waarbij de begeleiding wordt ingedeeld in verschillende fasen, waarbij in elke fase acht leefgebieden centraal staan.

Toch werd er geconstateerd dat in veel opvangcentra nog te veel de nadruk lag op handelen vanuit het gevoel en ideologie. Daarom werd in 2006 gestart met de Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang. De doelstelling was nobel, niemand zou in de vier grote steden nog op straat hoeven te slapen. Om de persoonsgerichte aanpak in te kunnen voeren werd extra geld vrijgemaakt. Dit werkte bijzonder goed, aangezien er voor het eerst sinds honderd jaar een daling te zien was in de toestroom bij opvanglocaties.

De nadruk op begeleiden staat ook centraal bij de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) uit 2007. Met deze wet is de nadruk veel meer komen te staan op mensen te begeleiden naar een zelfstandig bestaan, waarbij er wordt uitgegaan van de eigen kracht van de cliënt. Ook is de doelstelling

dat mensen zolang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. De gemeenten zijn verantwoordelijk geworden voor de uitvoering van de Wmo.

Tegelijkertijd werd er steeds meer bezuinigd op de bijstand. De Algemene Bijstandswet werd in 2004 vervangen door de Wet werk en bijstand (Wwb) en in 2015 door de Participatiewet. De Participatiewet borduurt voort op de Wwb en houdt in dat werklozen een baan van het uitzendbureau moeten accepteren en als er geen baan beschikbaar is, een tegenprestatie moeten leveren. Dit betekende in veel gevallen dat de gemeenten bijstandstrekking lieten werken voor een inkomen onder het minimumloon. Hierdoor werd het steeds minder aantrekkelijk om bijstand aan te vragen. Ook werd er gekort op de bijstand via de kostendelersnorm. Als mensen met andere mensen samenwonen dan wordt er gekort op hun uitkering. Hoe meer mensen hoe hoger de korting. Door deze norm zijn vooral jongeren van boven de 21 jaar, met ouders met een uitkering de dupe geworden. Er zijn schrijnende gevallen bekend van ouders die hun kind vragen om uit huis te gaan, omdat ze door de regeling zoveel gekort worden op hun uitkering dat ze anders niet meer kunnen rondkomen. Bij vrienden met een bijstandsuitkering zijn ze vaak ook niet welkom, omdat de gastheer of gastvrouw dan ook gekort wordt op zijn of haar uitkering. Door een tekort aan betaalbare woningen zijn ze dan aangewezen op maatschappelijke opvang. Het is dan ook niet zo gek dat vooral het aantal jongeren in de maatschappelijke opvang sterk is toegenomen.

2.1.5 Conclusie

De gemeente Rotterdam heeft meer nadruk gelegd op preventie van dakloosheid bij het invoeren van de Wmo. Door de nadruk te leggen op signalering en individuele ondersteuning van potentiële daklozen is de verwachting dat minder mensen op straat zullen belanden. Toch lijkt het gemeentebestuur te kort te schieten bij het bieden van gepaste hulp aan mensen die toch dakloos zijn geworden. Deze kunnen moeilijk weer aan een eigen plek komen door de keuze van het gemeentebestuur om de betaalbare woningvoorraad te verkleinen en deze mensen te weren uit een groot deel van de stad.

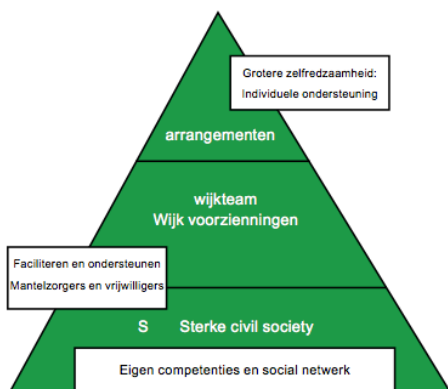
2.2 doelstelling gemeente Rotterdam

2.2.1 Wet maatschappelijke ondersteuning

De zorg voor daklozen is sinds de invoering van de Wmo in 2007 de verantwoordelijkheid geworden van de gemeente. In 2015 is de nieuwe Wmo van kracht geworden, waarbij de gemeente ook taken op zich neemt die voorheen onder de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) vielen. Wmo betreft dus niet alleen zorgdragen voor daklozen maar ook voor andere mensen die zorg nodig hebben, zoals ouderen, chronisch zieken, mensen met een beperking en mensen met ggz-problematiek.

2.2.2 Participatiemaatschappij

Het doel van de Wmo was dat hulpbehoevende Rotterdammers actief mee kunnen blijven doen en zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Om dit te bewerkstelligen verwacht de gemeente

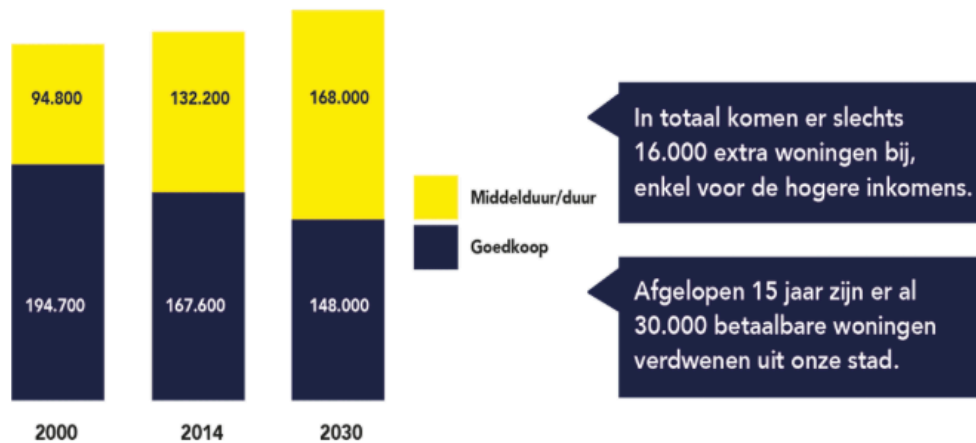

steeds meer van de bewoners zelf. Daarvoor gebruikt de gemeente de term "Civil Society", wat inhoudt dat bewoners meer zorg dragen voor zichzelf en voor elkaar via bewonersinitiatieven, vrijwilligerswerk en mantelzorg.

Om de hulpbehoevende of andere problematische gevallen te bereiken die wat geïsoleerder leven, wordt met via de Wmo ook geïnvesteerd in preventie op wijkniveau. Elke deelgemeente of wijk heeft zijn eigen wijkteam, zodat er sneller gesignaleerd wordt als er iets fout gaat, zoals huishoudens met grote schulden, problematische gezinssituaties of eenzame ouderen. Daarnaast is in de meeste wijken een VraagWijzer, waardoor zorg zichtbaarder is geworden, opdat bewoners die hulp nodig hebben weten waar ze aan kunnen kloppen. Voor hulpbehoevenden wordt dan zoveel mogelijk binnen de wijk naar oplossing gezocht door middel van arrangementen, waarbij een grotere zelfredzaamheid wordt bereikt met individuele ondersteuning. Voor Rotterdammers met complexere problematiek is wel gespecialiseerde zorg nodig, dat wordt geregeld op stedelijk niveau. Het grote voordeel van dit ondersteuningsmodel, is dat kosten worden beperkt waardoor zorg betaalbaar blijft. Als we dit toespitsen op daklozen, is het idee dus dat dankzij het ondersteuningsmodel van het Wmo, er minder mensen dakloos worden. Hetgeen doordat mensen met betalingsachterstanden of problematische gezinssituaties eerder door wijkteams worden gesignaleerd en benaderd, of doordat dat ze zelf aankloppen bij de VraagWijzer voor hulp. Voor mensen die toch dakloos worden, is er nog altijd de nachtopvang. Ook wordt er gezorgd voor daklozen met complexe verslavings- en psychiatrische problematiek, die stromen op den duur door naar gespecialiseerde woonzorginstellingen.

2.2.3 Woningvoorraad

De Wmo heeft echter zijn beperkingen. Zo heeft het geen invloed op de woningvoorraad van Rotterdam. Afgelopen jaren zijn de huren in Rotterdam flink gestegen en het aanbod van betaalbare woningen is afgenomen. Door de hoge huurprijzen hebben meer huishoudens

moeite om rond te komen. Het gemeentebestuur lijkt hier niet voldoende rekening mee te houden, en focust zich vooral op het aantrekken van hogere inkomens naar de stad. Zo zijn er afgelopen vijftien jaar 30.000 betaalbare woningen verdwenen. Komende 15 jaar zullen er nog 20.000 goedkope woningen gesloopt worden of via andere wegen aan de voorraad worden onttrokken. Daarvoor komen wel 16.000 extra woningen bij voor de hogere inkomens. Dit is uitermate problematisch voor daklozen. Voor Rotterdamse daklozen die willen doorstromen naar een eigen woning zijn de wachttijden flink opgelopen.

2.2.4 Rotterdamwet

Daarnaast worden met de invoering van de Rotterdamwet (2007), (voormalige) daklozen en andere nieuwkomers met een te laag inkomen geweerd uit wijken in Rotterdam-Zuid waar nog wel betaalbare woningen zijn. Dit is gedaan omdat in de wijken Carnisse, Hillesluis, Oud-Charlois, Tarwewijk en Bloemwijk relatief veel werklozen en huishoudens met een laag inkomen wonen. De gemeente verwacht dat door kansarme

figure 1-9 (links) Piramidevormig ondersteuningsmodel. Zelfredzaamheid van de burger en zorg vanuit de wijk staat centraal. Enkel voor mensen met zware zorgbehoefte stedelijke voorzieningen

figure 1-10 (boven) Woningvoorraad Rotterdam. Beleid gemeente al jaren lang gericht op verminderen van betaalbare woningvoorraad.

figure 1-11 (onder) Rotterdamwet. Kansloze nieuwkomers worden geweerd uit probleemwijken.

nieuwkomers te weren de leefbaarheid en veiligheid in deze wijken wordt verbeterd.

2.2.5 Conclusie

De gemeente Rotterdam heeft meer nadruk gelegd op preventie van dakloosheid bij het invoeren van de Wmo. Door de nadruk te leggen op signalering en individuele ondersteuning van potentiële daklozen is de verwachting dat minder mensen op straat zullen belanden. Toch lijkt het gemeentebestuur te kort te schieten bij bieden van gepaste hulp aan mensen die toch dakloos zijn geworden. Deze kunnen moeilijk weer aan een eigen plek komen door de keuze van het gemeentebestuur om de betaalbare woningvoorraad te verkleinen en deze mensen te weren uit een groot deel van de stad.

2.3 analyse maatschappelijke opvangketen

2.3.1 Recht op opvang

De maatschappelijke opvangketen is niet voor iedereen die dakloos wordt toegankelijk. Alleen mensen die recht hebben op opvang en zorg vanuit de Wmo kunnen aanspraak doen op de gemeentelijke faciliteiten. De gerechtigden zijn daklozen die kunnen aantonen regiobinding te hebben in Rotterdam en in het bezit zijn van de Nederlandse nationaliteit of een geldige verblijfsvergunning hebben.

Ongedocumenteerden, uitgeprocedeerde asielzoekers en EU-migranten die dakloos zijn geraakt hebben geen recht op de maatschappelijke opvang. Voor de ongedocumenteerden en uitgeprocedeerde asielzoekers zijn er speciale opvangplekken in de stad. Deze vallen niet onder de Wmo maar onder de landelijke Bed, Bad en Brood (BBB) regeling.

Voor dakloze EU-migranten zijn er geen opvangvoorzieningen in Rotterdam. Naar schatting zijn dit er meer dan 120, veelal afkomstig uit Oost-Europa. Ze slapen vaak buiten, in tentjes aan de rand van de stad. Alleen in de winter, als de gevoelstemperatuur onder het vriespunt daalt, kunnen zij en andere mensen die nergens anders terecht kunnen aankloppen bij de nachtopvang. Dan is de winterkouderegeling van kracht. Deze regeling is bedacht om te voorkomen dat mensen sterven of ander lichamelijke letsel opdoen door de kou.

2.3.2 Gespecialiseerde opvang

De gemeente voorziet in vele vormen van gespecialiseerde opvang, aangezien de rechthebbende op opvang vanuit de Wmo, diverse problematiek hebben. Zo is er opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld, dakloze gezinnen met kinderen, opvang vanuit de thuissituatie bij acute psychische nood en crisisopvang van slachtoffers van mensenhandel. Ook is er een aparte opvang voor dakloze jongeren van 18 tot 23 jaar. Dit onderzoek richt zich op de opvangketen van rechthebbende dakloze volwassenen ouder dan 23 jaar.

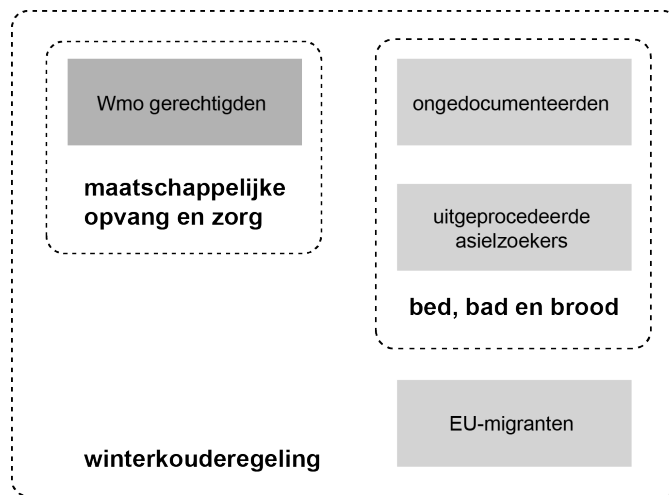

figure 1-12 (boven) maatschappelijke opvang diagram. Enkel de Wmo-gerechtigden hebben toegang tot de opvangketen.

figure 1-13 (rechts) Diagram opvangketen. Daklozen verblijven langdurig bij de nachtopvang, gemiddeld zes a zeven maanden.

2.3.3 Opvangketen

De opvangketen is onderdeel van een proces waar ook de preventiefase en de uitstroomfase bij horen. Daklozen die worden toegelaten tot de nachtopvang doorlopen een keten van opvang, begeleiding en zorg die idealiter uitmondt in de plaatsing van de (voormalig) dakloze in een zelfstandige woning.

De preventiefase heeft als doel om te voorkomen dat iemand uit huis wordt gezet. Een belangrijk onderdeel is vroege signalering van mensen die dreigen op straat terecht te komen, door financiële problemen, conflicten in relationele sfeer of mensen die een intramurale instelling verlaten. Om te voorkomen dat iemand door huurachterstand zijn huis wordt uitgezet, melden woningcorporaties de wanbetalers bij de gemeente. Dan wordt er via de Kredietbank Rotterdam (KBR) financiële begeleiding en hulp geboden. Bij particuliere huurders of woningbezitters met financiële problemen is vroege signalering lastiger, waardoor uithuiszetting vaak niet meer voorkomen kan worden.

Wanneer iemand ondanks de preventieve maatregelen toch op straat terecht komt, dient diegene zich te melden bij het loket van het Centraal Onthaal. Daar wordt bepaald of iemand recht heeft op de nachtopvang. Als dat zo is dan krijgt diegene

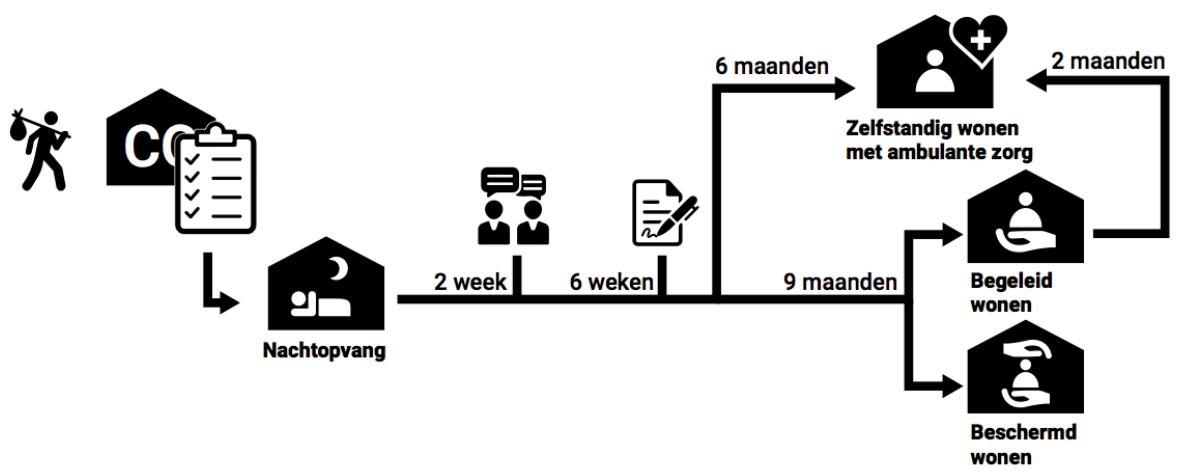
een CO-pasje. Dit pasje geeft toegang tot de nachtopvang voor een periode van drie maanden. Mensen die recht hebben op de nachtopvang:

- Zijn 23 jaar of ouder
- Verblijven legaal in Nederland
- Hebben regiobinding en kunnen dit bewijzen
- Hebben alcohol- en/of drugsverslaving, psychiatrische problemen of allebei

Voor mensen die acuut dakloos worden en die voldoen aan de regels maar geen verslavings- of psychische problematiek hebben, kunnen in Rotterdam terecht bij het project Preventie Dakloosheid (PD). Dit project is bedoeld om deze groep daklozen begeleiding met financiën, tijdelijke huisvesting en briefadres te bieden om te voorkomen dat ze verder afglijden. Dit project wordt uitgevoerd door het Centrum voor Dienstverlening (CVD). Voor deze groep mensen is een aantal bedden en kamers gereserveerd in de StayOkay hostel in Rotterdam. In totaal hebben in 2017, 84 mensen gebruik gemaakt van de regeling. Toch zijn er volgens de Rekenkamer indicaties dat niet iedereen die recht heeft op PD daarnaar wordt verwezen. Deze mensen worden soms simpelweg geweigerd bij het CO, of worden toch doorverwezen naar de nachtopvang.

De nachtopvang wordt door de gemeente uitbesteed aan de CVD en het Leger des Heils (LdH). CVD heeft twee locaties in de stad en LdH vier locaties. Door de hoge vraag naar opvang zijn er ook bedden beschikbaar bij de Nico Adriaan stichting (NAS). In totaal gaat het om zo'n 222 bedden. Tijdens de winterkouderegeling komen daar nog 87 extra bedden bij.

Bij de nachtopvang worden daklozen niet alleen voorzien van een bed en maaltijd, maar krijgen daar ook basisbegeleiding. Daarmee worden praktische zaken geregeld zoals aanvragen van een paspoort, inschrijven bij de gemeente en het in kaart brengen van schulden. Na een week vindt er een vraagverhelderingsgesprek plaats. Daarin wordt bekeken welk Wmo arrangement passend is. Bij dit gesprek worden ook alle leefdomeinen bekeken waarop hulp, ondersteuning of zorg nodig kan zijn. De leefdomeinen zijn inkomen, dagbesteding, huisvesting, gezinsrelaties, geestelijke gezondheid, fysieke gezondheid, verslaving, vaardigheden van het algemeen dagelijks leven (ADL), sociaal netwerk, maatschappelijke participatie en justitie. Aan de hand van dit gesprek wordt een ondersteuningsplan opgesteld. De uitvoering van het plan is afhankelijk van de capaciteit van de Wmo-voorziening waar de cliënt voor is geïndiceerd. De bedoeling is dat de cliënten niet langer dan drie maanden in de nachtopvang verblijven, dit is echter in de meeste gevallen onhaalbaar. In het meest gunstige geval verblijven daklozen zes á zeven maanden in de nachtopvang voordat ze doorstromen naar een zelfstandige woning of doorstroompensioen. Het lange verblijf bij de nachtopvang is voor de meeste daklozen problematisch. Er is weinig privacy bij de opvang, daklozen eten en slapen in zalen. Zo worden ze geconfronteerd met elkaars problemen, wat hun kans tot herstel belemmert. Ook zijn daklozen die een traject volgen verplicht om bij de nachtopvang te slapen, ook als ze bijvoorbeeld bij een vriend of kennis terecht kunnen. Door gebrek aan privacy, rust en keuzevrijheid is er grote uitval bij de nachtopvang, waardoor

sommige daklozen hun traject niet afmaken en bij de nachtopvang blijven in- en uitlopen.

Bij de meeste opvangplekken moeten de daklozen de opvang om acht uur verlaten. Ze kunnen dan terecht bij locaties in de stad of voor dagbesteding of re-integratie projecten. Veel daklozen missen zinvolle dagbesteding waardoor ze sneller geneigd zijn om terug te vallen in hun verslaving.

Vanaf de nachtopvang stroomt de cliënt door naar een doorstroomvoorziening of in uitzonderlijke gevallen direct naar een zelfstandige woning met ambulante begeleiding of zorg. Tot de doorstroompensies behoren begeleid en beschermd wonen. Beide zijn intramuraal woonvoorzieningen bedoeld voor mensen met psychische- en verslavingsproblematiek. Bij deze woonvormen hebben de cliënten vaak de beschikking over een eigen kamer en maken gebruik van hotelmatige voorzieningen. Bij begeleid wonen ligt echter de nadruk op uitstroom naar zelfstandig wonen, terwijl bij beschermd wonen meer de nadruk ligt op managen van het probleem. Bij veel cliënten van beschermde woonvoorzieningen is de problematiek namelijk te ernstig, waardoor ze daar noodgedwongen verblijven voor onbepaalde tijd. In november 2017 waren er 308 cliënten bij begeleid wonen en 1033 cliënten bij beschermd wonen. De uitstromers belanden in een zelfstandige woning met ambulante begeleiding of nazorg. Dit om te voorkomen dat ze weer op straat komen te staan.

2.3.4 Conclusie

Het gemeentebestuur probeert met preventiemaatregelen te voorkomen dat mensen op straat belanden. Dit heeft echter vooral betrekking op sociale huurders. Voor particuliere huurders en woningbezitters is nog geen adequaat preventiebeleid, waardoor hulp bij deze groep meestal te laat komt.

De gemeente voorziet niet in opvang voor alle mensen die op straat terecht komen. Voor uitgeprocedeerde asielzoekers en ongedocumenteerden is er wel een aparte opvang via de BBB-regeling. Voor dakloze EU-migranten is er behalve tijdens de winterkouderegeling helemaal

geen opvang geregeld. Ook voor mensen die om economische redenen op straat terecht komen is er geen adequate woonvoorziening. Via Project Preventie kunnen ze echter wel begeleiding krijgen en voor een bepaalde tijd slapen bij een hostel. De maatschappelijke opvangketen die begint bij de nachtopvang, is bedoeld voor daklozen met verslavings- en/of psychiatrische problematiek. Door een tekort aan betaalbare woningen en geschikte woonvoorzieningen verblijven daklozen er langdurig. Dit is uitermate problematisch. Bij de nachtopvang is er gebrek aan privacy en rust. Daarnaast missen veel daklozen zinvolle dagbesteding. Dit zorgt ervoor dat bij veel daklozen de problematiek wordt verergerd. Sommige daklozen houden het traject bij de nachtopvang daarom niet vol en vertrekken vroegtijdig. Er kan dus gesteld worden dat de nachtopvang niet geschikt is voor langdurige opvang van daklozen.

2.4 plananalyse daklozenopvang

Hier worden een aantal opvanglocaties geanalyseerd op programmatische aspecten en ruimtelijke kwaliteit. Er wordt gekeken wat ze gemeenschappelijk hebben en wat de verschillen zijn tussen de opvanglocaties. Ook wordt de waardering van de daklozen onderzocht aan de hand van gesprekken en eventueel enquêtes. Voldoen deze aan de ruimtelijke kwaliteiten zoals beschreven bij Healing Environment.

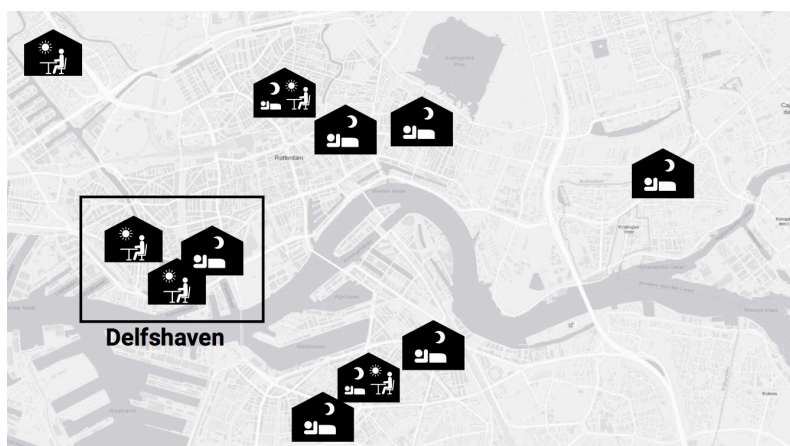
2.4.1 Opvangplekken op de kaart

NACHTOPVANG

De opvangplekken van daklozen liggen verspreid door Rotterdam. Drie locaties worden beheerd door het CVD, vier door de LdH, en één tijdelijke door de NAS. Wat opvalt, is dat er locaties zijn waar de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers via de BBB-regeling een opvanglocatie delen met daklozen die gebruik maken van de nachtopvang. Dit is het geval bij de locatie Het Roer van de LdH en het hoofdgebouw van de NAS. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de omstandigheden bij de BBB en nachtopvang overeenkomen. Verder valt op dat er locaties zijn, enkel voor mannen, of vooral gericht op verslaafden.

NACHTOPVANGLOCATIES IN ROTTERDAM

organisatie	adres	doelgroep specifiek	plekken
CVD de Hille	Lange Hilleweg 240	-	28
CVD Havenzicht	Willem Ruyslaan 10	ook verpleegafdeling	50
LdH WB-Huis	Dunantstraat 44	-	60
LdH De Steiger	Bredestraat 44	verslaafde mannen	36
LdH De Meerpaal	Carnissesiingel 4	mannen	25
LdH Het Roer	Carnissesiingel 6	ook ongedocumenteerden	7
NAS	Vijverhofstraat 35-37		16

Tabel 1-1 Alle nachtopvang locaties in Rotterdam. Een aantal opvangplekken zijn speciaal bedoeld voor een bepaalde doelgroep. Verder valt op dat het WB-Huis verreweg de grootste opvanglocatie is van Rotterdam.

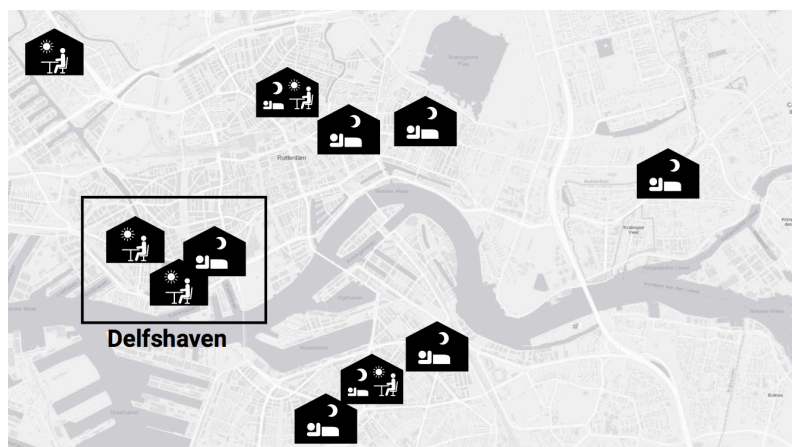
figure 1-14 De opvanglocaties op de kaart. Wat opvalt is dat ze verspreid liggen over de stad.

DAGOPVANGLOCATIES IN ROTTERDAM

organisatie	adres	doelgroep specifiek	plekken (schatting)
CVD de Hille	Lange Hilleweg 240	-	75
LdH Buursteunpunt Delfshaven	Spanjaardstraat 11	mensen uit de wijk	30
LdH Buursteunpunt Beverwaard	Oude Watering 324	mensen uit de wijk	30
LdH Buursteunpunt Bij Bosshardt	Kooikerweg 10	mensen uit de wijk	30
LdH De Sluis	Westzeedijk 493		75
NAS Huiskamer	Vijverhofstraat 35-37		30
Ontmoeting	's-Gravendijkwal 95		24

Tabel 1-2 Alle dagopvang locaties in Rotterdam. Een aantal opvangplekken doen ook dienst als nachtopvang. De buursteunpunten van het LdH zijn niet alleen bedoeld voor daklozen maar ook voor mensen uit de wijk

figure 1-15 De dagopvanglocaties op de kaart. Veel dagopvanglocaties zijn vlakbij de nachtopvanglocaties gesitueerd.

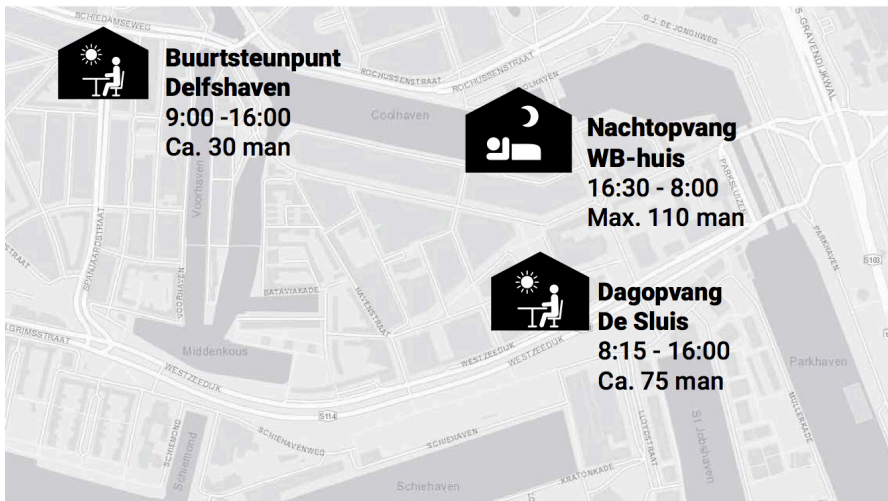

figure 1-16 Opvang in Delfshaven. Daklozen slapen in het WB-Huis en de meeste daklozen verblijven overdag bij dagopvang De Sluis. Een aantal die maakt gebruik van Buurtsteunpunt Delfshaven.

figure 1-17 (rechts) Noordgevel van het WB-Huis. Kenmerkend aan het bakstenen gebouw zijn de smalle raampartijen

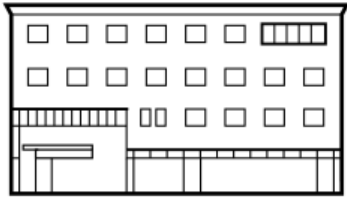
Daarnaast heb je nog herstel- en verpleegafdelingen, bedoeld voor daklozen met ernstige somatische- en psychische problemen.

DAGOPVANG

Bij de meeste nachtopvanglocaties moeten daklozen om acht uur weer vertrekken. Overdag kunnen ze terecht bij verschillende dagopvanglocaties voor dagbesteding. Het LdH heeft behalve een dagopvang ook een drie buurtsteunpunten in de stad. Deze hebben veel gemeen met de dagopvang, het verschil zit hem vooral in dat buurtsteunpunten ook bedoeld zijn voor mensen uit de buurt. Bij de NAS en CVD De Hille is er behalve nachtopvang ook dagopvang voor daklozen. Verder zijn er nog allerlei dagactiviteiten en re-integratie projecten, zoals 50|50 Workcenter van het LdH en Jobs-score van de NAS.

CASESTUDIES

Er is gekozen de nachtopvang in het WB-Huis te analyseren. Omdat veel daklozen ook gebruik maken van de dagopvang worden ook dagopvang De Sluis en Buurtsteunpunt Delfshaven geanalyseerd.

Nachtopvang WB-huis

2.4.2 Nachtopvang WB-Huis

ORGANISATIE

De nachtopvang in het William Booth-huis (WB-huis) is bedoeld voor Rotterdamse daklozen met een CO-pas. Het is de grootste opvanglocatie van Rotterdam. De oorspronkelijke capaciteit is 56 personen, waarvan 10 vrouwen en 46 mannen. Door de groeiende vraag naar opvang zijn er in veel kamers stapelbedden geplaatst. Tijdens de Winterkouderegeling kan zo de capaciteit verdubbeld worden. Er werken twee á drie vaste medewerkers.

Daklozen worden doorgestuurd naar de nachtopvang via het Centraal Loket. Daar kan een dakloze dagelijks van de nachtopvang gebruikmaken voor een periode van drie maanden. Het Leger Des Heils garandeert slaapplekken voor mensen die extra kwetsbaar zijn of mensen die de afgelopen nacht in de nachtopvang sliepen. Nieuwkomers worden dan afgewezen als er geen plek meer is. Om 18:00 volgt een bolronde tussen de nachtopvanglocaties, om te kijken of voor mensen die zijn afgewezen of uitgeloot

nog een slaapplek beschikbaar is. Mensen die een daklozenuitkering hebben moeten minimaal 18 keer per maand bij de nachtopvang slapen om hun uitkering te behouden.

De Nachtopvang opent haar deuren om 16:30. Dan is kan men een kopje thee of koffie nemen. Voor de mensen die meewillen eten moeten om 18:00 binnen zijn, en anders uiterlijk om 22:00. De meeste mensen gaan vroeg naar bed, vaak direct na het avondeten. Het eten bij nachtopvang is halal. Maandag, dinsdag en donderdag is er soep, vrijdag een maaltijdsalade en woensdag een warme maaltijd.

Het is verboden om alcohol of drugs te gebruiken. Daarvoor worden mensen bij binnenkomst steekproefsgewijs gecontroleerd.

In de ochtend om 7:00 worden de daklozen gewekt. Rond 7:30 kunnen de mensen ontbijt maken, met de aanwezige brood en beleg. Om 8:00 moeten de daklozen het pand weer hebben verlaten.

RUIMTELIJKE ASPECTEN

Het WB-Huis is speciaal ontworpen in opdracht van het LdH voor de huisvesting van mensen die aan de onderkant van de samenleving staan. Op de begane grond is de nachtopvang, en op de eerste en derde verdieping kamers voor doorstromers met een verslavings- en psychiatrische problematiek. De tweede verdieping heeft opvang voor jongeren tot 23 jaar.

Bij binnenkomst is er een kleine hal dat met een deur is afgesloten van de receptie. De receptie is echter ruim, met een ronde balie. Rechts van de balie is een doorgang met kluisjes, die uitmondt in de eetzaal. Bij de eetzaal is een ronde toonbank die grenst aan de keuken. Daar worden maaltijden en dranken geserveerd.

In totaal heeft de nachtopvang twee slaapzalen voor vrouwen en vijf slaapzalen voor mannen. De mannenvleugel ligt aan de oostzijde en de vrouwenvleugel aan de westzijde van de eetzaal. Toegang tot de kamers gebeurt via een lange smalle gang zonder daglicht. Er zijn vijf douches voor de heren en twee douches voor de dames. Beide doucheruimtes hebben een eigen toilet. Ook is er een invalidentoilet naast de vrouwendouche. Opvallend is dat de

heren en vrouwen douches naast elkaar zijn gesitueerd. Ook valt op dat er maar twee toiletten zijn in de herenvleugel.

Het WB-huis is zakelijk ingericht, met houten tafels en stoelen. De vloer en onderkant van de muren zijn betegeld. De douches zijn gescheiden van elkaar door middel van schotten, en hebben net als de wasbakken een gezamenlijke afvoer. Bij de douches moet met een knop ingedrukt houden voor warm water. Dit is zo ontworpen zodat men niet te lang onder de douches blijft staan.

De slaapzalen hebben een raam, maar die is heel smal en is ver boven ooghoogte geplaatst. Het raam kan niet opengezet worden.

De stapelbedden liggen vlak naast elkaar en bieden geen privacy. De dominante kleuren zijn grijs in combinatie met verschillende pasteltinten. De kozijnen zijn donkerblauw geverfd.

WAARDERING

De gebruikers van de nachtopvang zijn blij dat er opvang geregeld is. Toch voelen maar weinig mensen zich daar op hun gemak. Zo werd de eetzaal vergeleken met de inrichting van de McDonalds, het is namelijk op zo'n manier ontworpen dat je er niet lang comfortabel kan zitten.

Over het eten is men voorzichtig positief. Wel vinden velen dat er te vaak soep wordt geserveerd, wat niet kan worden gezien als vervanging voor een volwaardige maaltijd. Ook het ontbijt moest het ontgelden. Zo mogen ze maximaal tien sneetjes brood mee en één plakje kaas of worst.

De meeste mensen zeggen moeite te hebben met slapen in de slaapzalen. Er is geen privacy, het ruikt er niet fris en 's avonds is er geluidsoverlast door snurkende mensen of mensen met een nachtmerrie. Ook wordt er veel gejat in de slaapzalen, bijvoorbeeld als iemand gaat douchen of naar de wc gaat.

Een meneer met darmklachten gaf aan dat het bijna niet te doen was met maar twee wc's voor de heren. Vooral tijdens de winterkouderegeling is dat een probleem, dan moeten twee toiletten gedeeld worden met tachtig man.

Er zijn ook gevallen bekend van ernstige bedreigingen en vrouwen die worden aangerand. Zo vertelde een meneer wel

figure 1-18 (links-boven) Vier keer in de week wordt er soep uitgedeeld. Deze wordt bevroren binnengehaald en opgewarmd in de keuken.

figure 1-19 (links-midden) Bij de afgiftebalie kan met ook thee en koffie halen.

figure 1-20 (links-onder) Eetzaal met houten tafels en stoelen. Van huiselijkheid is geen sprake.

figure 1-21 (midden-boven) Vrouwenslaapzaal met stapelbedden en het kenmerkende smalle raam.

figure 1-22 (rechts-boven) Badkamer met wasbak.

figure 1-23 (rechts-midden) Douches zijn aan elkaar geschakeld met een gezamenlijke afvoer.

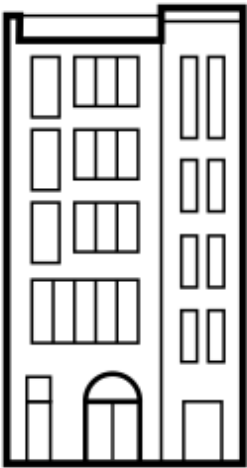
figure 1-24 (onder) Begane grond van het WB-Huis.

zeven keer met de dood bedreigd te zijn geweest en dat er regelmatig vrouwen meldden dat ze waren aangerand. Ook de medewerkers merken dat het er niet altijd een vrolijke sfeer hangt bij de Nachtopvang. Ze zouden graag wat meer met de cliënten ondernemen, maar zeggen dat het niet te doen is door de drukte. Ook zouden ze graag wat willen doen aan de aankleding van het interieur, bijvoorbeeld door schilderijen op te hangen of een bloemetje op de tafels te zetten. Er waren een tijdje banken in het WB-huis, alleen die zijn inmiddels weer weggehaald. Dit kwam omdat er telkens stelletjes erop zaten te frunniken of cliënten vielen er in slaap.

■ Verblijfsruimte	■ Wasmachine
■ Kantoor/balie	■ Douches
■ Keuken	■ Slaapkamer
■ Toilet	

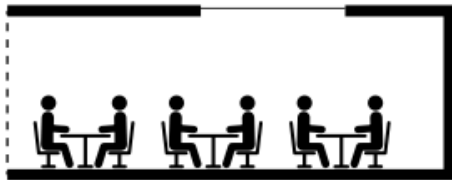
Dagopvang De Sluis

2.4.3 Dagopvang De Sluis

ORGANISATIE

De dagopvang De Sluis wordt ook beheerd door het LdH. Hier komen cliënten van de nachtopvang en beschermd wonen hun dag doorbrengen. De eerste cliënten arriveren om 8:15, dan wordt tevens de eerste koffie geserveerd. Er volgen om het uur nieuwe rondes met koffie met om 12:00 de laatste ronde. Bij de dagopvang zijn ook douches en wasmachines waar de cliënten gebruik van kunnen maken. Ook zijn er een aantal computers en een tv. Verder wordt er elke dag gekookt en eens in de zoveel tijd zijn er activiteiten zoals schilderen en timmeren. Om 16:00 sluit de opvang.

- Verblifruimte
- Kantoor/balie
- Keuken
- Toilet
- Wasmachine
- Douches
- Slaapkamer

RUIMTELIJKE ASPECTEN

Bij binnenkomst is er een kleine hal met een loket. Achter het loket is het kantoor van de medewerkers. Hier melden de bezoekers zich. Vanaf de hal loopt men via een smalle gang naar de opvangzaal. Aan de gang grenzen onder andere de wc's, douches en wasmachineruimte. De opvangzaal is een ruime zaal met zowel banken als tafels met stoelen. De banken zijn gemaakt van hout met een dun laagje schuim. De stoelen zijn ook gestoffeerd. Ook is er een kleine rookruimte meteen links als je binnenkomt. Rechts van de ingang is een lange toonbank met daarachter de keuken. Verder zijn er nog een aantal computers.

De sluis voelt wat beklemmend aan, omdat er geen ramen in de wanden zijn. Wel is er een dakraam achter in de zaal en een grote poster van een uitzicht op zee. Het kleurenpalet is koel, met grijs, blauw en wit als meest voorkomende kleuren. Er is geprobeerd de ruimte wat huiselijker te maken, door een houtenprint te gebruiken voor de vloer en wat schilderijen op te hangen.

WAARDERING

Uit een gesprek met de werknemers is een beeld naar voren gekomen dat de sfeer bij de dagopvang niet altijd even goed is. "Ik zie mensen ook wel soort van afglijden hier. Er heerst toch wel een mineurstemming". Dit komt overeen met mijn eigen observatie. De meeste mensen leken erg in zichzelf gekeerd, wachtend tot de dag voorbijging. Afgelopen jaren is echter wel veel gedaan om het een prettigere plek te maken voor de gasten. Zo zijn er zithoeken gekomen en heeft alles een frisse verfbeurt gehad. Ook heeft een medewerkster een tafel uit het kantoor gehaald en in de zaal geplaatst, om wat meer met de cliënten te kunnen ondernemen. Toch vrezen sommige werknemers dat als het te huiselijk is, dat door de gezelligheid de cliënten minder druk zouden ervaren om door te stromen naar een woning.

figure 1-25 (links-boven) Toiletten hebben inblik van boven waardoor er geen privacy mogelijk is.

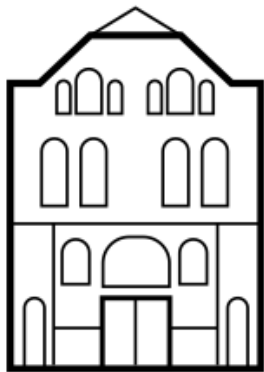
figure 1-26 (links-midden) Daklozen kunnen hun kleding laten wassen en drogen voor twee euro vijftig.

figure 1-27 (links-onder) Rookhok in het hoekje van de verblijfszaal.

figure 1-28 (boven) Verblijfszaal met beklede banken en stoelen. Ook is er aandacht besteed voor schilderijen.

figure 1-29 (rechts) Dakraam zorgt voor daglicht. Verder is er een grote wandposter met een natuurlijke landschap.

Buursteunpunt Delfshaven

2.4.4 Buursteunpunt Delfshaven

ORGANISATIE

Het Buursteunpunt is ingericht als een huiskamer voor de buurt. Daarvoor wordt ingespeeld op de behoefte, problematiek en kansen van de buurtbewoners. Bedoeling is dankzij de steun die mensen ervaren in het buursteunpunt, dat voorkomen wordt dat mensen beroep doen op de formele zorg. Buurtbewoners kunnen lanskomen voor een kopje koffie of thee. Daarnaast wordt er warm eten geserveerd in de middag. Mensen met hulpvraag kunnen er terecht voor een praatje of om te worden doorverwezen. Het buursteunpunt in Delfshaven heeft daarnaast nog allerlei activiteiten zoals taal-, brei- en computerlessen en een jongerenclub. Tot de

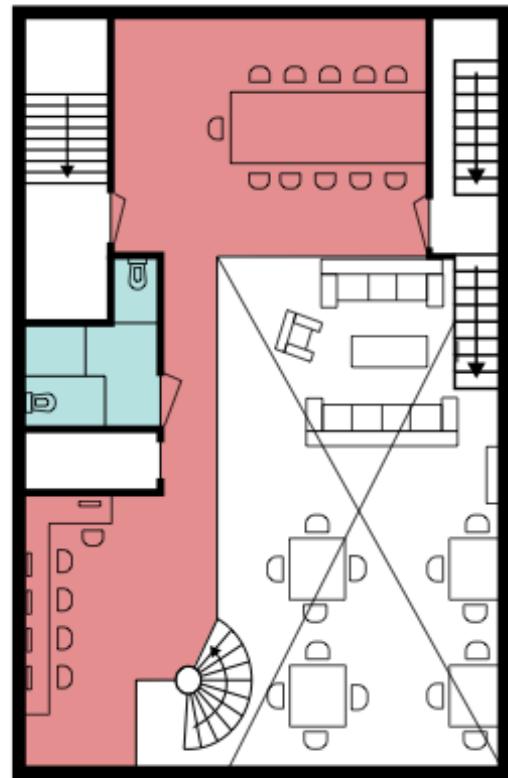

klanten behoren ook (voormalig) daklozen. Iedereen is welkom.

Naast professionele hulpverleners werken er ook mensen die in een traject zitten van het LdH en vrijwilligers uit de buurt. De kantoren op de eerste en tweede verdieping worden gebruikt door hulpverleners van ambulante woonvoorzieningen.

Om het gezellig te houden is het niet de bedoeling dat mensen gaan slapen op de banken. Ook mag er geen alcohol of drugs gebruikt worden. Toch zeggen de werknemers niet iemand weg te sturen die onder de invloed is. Dit gebeurt alleen als iemand zich misdraagt.

Het buursteunpunt is maandag tot donderdag geopend van 9:00 tot 16:00 en op vrijdag van 9:00 tot 12:00.

 Verblifruimte	 Toilet
 Kantoor/balie	 Wasmachine
 Keuken	 Douches

figure 1-30 (links-onder) Voorgevel Buurtsteunpunt Delfshaven.

figure 1-31 (links-midden) Zithoekje met tweedehands banken en mobulair.

figure 1-32 (boven) Plattegronden begane grond en eerste verdieping.

figure 1-33 (links) Ruw-houten tafels en stoelen met veel decoratie aan de wanden.

RUIMTELIJKE ASPECTEN

In interieur van het buursteunpunt is veel hout verwerkt waarmee het een warme uitstraling krijgt. Daarnaast is het aangekleed met tweedehands meubels, schilderijtjes, planten en bloemen. In het plafond hangen een aantal grote ovale planten voor akoestische redenen.

WAARDERING

Het buursteunpunt in Delfshaven voelt heel huiselijk aan. Nieuwkomers worden hartelijk verwelkomd door de medewerkers en krijgen direct een kopje koffie of thee aangeboden. Voor veel eenzame buurtbewoners is het buursteunpunt een ontmoetingsplek geworden, waar ze regelmatig naar terugkeren. Er zijn mensen bij die wat meer in zichzelf gekeerd zijn, maar de meeste doen actief mee in de gesprekken of activiteiten die worden ondernomen. Een voormalig dakloze gaf dat hij nog regelmatig zijn tijd doorbrengt in het buursteunpunt. Niet alleen voor de gezelligheid maar ook omdat hij graag hulp biedt aan nieuwkomers die duidelijk ergens mee zitten.

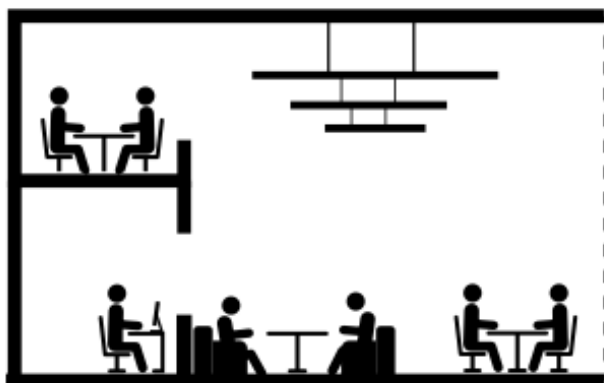

figure 1-34 (links-midden) Een hoekje met computers op de eerste verdieping.

figure 1-35 (links-onder) Les en vergader ruimte op de eerste verdieping.

figure 1-36 (rechts-boven) Gallerijachtig geheel met zicht op de verblijfsruimte. Opvallend zijn de grote acoustische panelen en grote raam op de eerste verdieping.

figure 1-37 (rechts-beneden) Dwarsdoorsnede van de verblijfsruimte.

2.4.5 Conclusie

Rotterdamse daklozen kunnen terecht bij een aantal nacht- en dagopvanglocaties, verspreid door de stad. Echter verschillen de opvanglocaties toch in hoe prettig de cliënten en medewerkers zich er voelen. Zo geven daklozen aan slecht te slapen bij de nachtopvang in het WB-Huis. Ook bij de dagopvang De Sluis hangt niet altijd een vrolijke sfeer. Daarentegen lijkt het alsof het buursteunpunt Delfshaven wel een succesvolle formule heeft gevonden om het haar gasten naar hun zin te maken. Dit komt niet alleen door de ruimtelijke aspecten, zoals een huiselijk interieur en privé plekken in een openbare setting, maar ook doordat het niet specifiek op een doelgroep gericht is. Met activiteiten worden namelijk ook mensen uit de wijk naar binnen gehaald. Daardoor komen mensen uit verschillende achtergronden en sociaaleconomische status met elkaar in contact, waardoor een gezond netwerk gecreëerd kan worden.

2.5 casestudy daklozenopvang

Het daklozenbeleid in Rotterdam kent zijn gebreken, wat niet alleen nadelig is voor de daklozen, maar brengt ook onnodige maatschappelijke kosten met zich mee. In dit hoofdstuk worden daarom een paar succesvolle casestudies belicht.

HOUSING FIRST FINLAND

De meeste westerse landen hebben een systeem dat lijkt op dat in Nederland, waarbij een dakloze eerst behandeld wordt voordat hij of zij door kan stromen naar een zelfstandige woning. Er is veel kritiek op dit systeem, aangezien de omstandigheden bij de nachtopvang zelfden bijdragen aan het herstel van de cliënt. In Finland hebben ze besloten om dit model drastisch te versimpelen. Dit hebben ze gedaan via het Housing First concept, waarbij een dakloze, veelal met psychische of verslavingsproblematiek, direct wordt gehuisvest in een woning met ambulante begeleiding en zorg. Deze woning en zorg betalen ze dan van hun uitkering. Om dit te kunnen bewerkstelligen heeft de Finse overheid veel sociale woningen bij moeten bouwen. Dit beleid bleek niet alleen positief uit te pakken voor de voormalige daklozen zelf, aangezien ze sneller van hun klachten herstelden en weer mee gingen doen, maar bleek volgens verschillende studies ook een kost effectieve maatregel. De problemen van dakloosheid gaan namelijk allemaal gepaard met het ontbreken van een eigen thuis. Daarom is het managen van dakloosheid contraproductief en vele malen duurder dan om dakloosheid in een keer op te lossen.

figure 1-38 (links-onder) Traditioneel opvang model versus housing first zoals toegepast in Finland.

figure 1-39 (onder) Passantenhotel in Amsterdam. Meer gefocust op verblijf dan opvang.

figure 1-40 (rechts) Client van Onder de Pannen huurt een kamer van een man die woont in een sociale huurwoning.

PASSANTENHOTEL

In Amsterdam hebben ze gemerkt dat er behoefte is voor opvang voor daklozen zonder zorgindicatie. Speciaal voor deze groep is het Passantenhotel Boerhaave ontwikkeld, het eerste in zijn soort in Nederland. Bij dit gesubsidieerde hotel kunnen daklozen een kamer huren voor een tijd van maximaal zes maanden. Er is plek voor zestig personen. De nadruk bij het Passantenhotel ligt op dienstverlening en verwijzen, in tegenstelling tot de traditionele nachtopvang waar de nadruk ligt op hulp en zorgverlening. Van de gasten wordt verwacht dat ze zelf actief zoek gaan naar een eigen plek. In het Passantenhotel zijn zowel eenpersoonskamers als gedeelde kamers. Het verblijf bij het Passantenhotel is echter niet gratis, en varieert tussen de €8,50 en €15,00 per nacht.

ONDER DE PANNEN

Onder de Pannen is een initiatief van de Regenboog Groep, bedoeld om daklozen zonder verslaving of psychische klachten aan een kamer te helpen in Amsterdam. Met dit initiatief kunnen Amsterdammers een kamer ter beschikking stellen aan een dakloze, die daar voor een periode van maximaal één jaar verblijft voor 300 euro per maand. Dit is vooral handig voor huurders van een sociale woning, aangezien het voor hen illegaal is om een kamer particulier te verhuren. Zo kunnen ze toch wat bijverdienen en staat er niet onnodig een kamer leeg. Voor daklozen is dit ook een aantrekkelijk alternatief ten opzichte van de nachtopvang, aangezien ze een eigen kamer hebben waardoor ze eerder hun zaken op orde kunnen krijgen.

CONCLUSIE

Housing First, zoals toegepast in Finland, lijkt de beste optie te zijn voor het daklozenprobleem. Bij Housing First krijgt een dakloze direct een sociale huurwoning toegewezen, wat kosteffectief is en tot beter herstel leidt van daklozen met een verslavings- en/of psychische problematiek. Hiervoor moet de overheid wel een actievere houding innemen en willen investeren in voldoende sociale huurwoningen voor deze groep mensen.

Voor daklozen zonder zorgindicatie is in Rotterdam geen adequate opvang geregeld. Rotterdam kan daarom leren van

Amsterdam, waar gesubsidieerde opvang geregeld is in een hotelmatige setting. Ook het initiatief Onder de Pannen, waarbij Amsterdammers een dakloze in huis nemen, zou navolging moeten krijgen in Rotterdam. Rotterdam heeft namelijk een grote sociale huurwoningvoorraad, en met de regeling van Onder de Pannen kunnen deze huishoudens dan legaal hun woning verhuren aan een (voormalig) dakloze voor een beperkte tijd.

2.6 conclusie

De opvang van daklozen is niet nieuw, maar is een traditie die teruggaat naar de middeleeuwen. Vroeger was de opvang de taak van de kerk, tegenwoordig is het een publieke taak geworden, hoewel veel daklozen organisaties nog steeds christelijke wortels hebben. Door de eeuwen heen zijn verschillende manieren bedacht op met armoede en dakloosheid om te gaan. Met liefdadigheid werden armen in leven gehouden, maar bedelen werd vaak bestraft. Ook werd gedacht dat door verplichte arbeid, daklozen weer heropgevoed konden worden. Alsof armoede een keuze is.

Hier kijken we tegenwoordig anders tegen aan. Toch valt op dat veel van deze maatregelen ook tegenwoordig weer de gang van zaken zijn. Door de invoering van de Participatiewet worden mensen steeds meer gekort op hun uitkering en worden ze verplicht om een tegenprestatie te leveren, in de vorm arbeid. Vooral de kostendelersnorm van de Participatiewet is problematisch, aangezien hierdoor mensen met een uitkering minder snel iemand in huis nemen. Dit heeft geleid tot een grote toename van vermijdbare daklozen.

De gemeente probeert te voorkomen dat er huisuitzettingen plaats vinden, door vroege signalering. Als dit toch gebeurt, dan kunnen daklozen terecht bij het Centraal Onthaal. Daar wordt bepaald of diegene toegang heeft tot de maatschappelijke opvangketen. Deze is enkel toegankelijk voor daklozen met geldige verblijfsvergunning, aantoonbare regiobinding en verslavings- of psychische problematiek. Dakloze EU-migranten kunnen enkel tijdens de Winterkouderegeling gebruik maken van de nachtopvang. Voor daklozen zonder zorgindicatie is er via het project Preventie Dakloosheid begeleiding en tijdelijke huisvesting bij hostels.

De maatschappelijke opvang keten bestaat uit een keten van zorg en begeleiding. Het begint bij de nachtopvang. Hier verblijven daklozen minimaal zes á zeven maanden voordat ze door kunnen stromen naar een doorstroompensioen of zelfstandige woning met ambulante zorg. Dit lange verblijf bij de nachtopvang is uitermate problematisch, aangezien bij de nachtopvang weinig

privacy is en rust. Ook is het verplicht om daar te slapen tijdens het traject, waardoor veel daklozen uitvallen en elders een slaapplek zoeken.

Hieruit kan worden geconcludeerd dat het Rotterdamse daklozenbeleid op bepaalde punten faalt. Een betere oplossing zou zijn om daklozen direct te huisvestingen via het Housing First concept. Hiervoor zijn echter grootschalige investeringen nodig om voldoende woningen te bouwen voor deze groep mensen. Ook mist in Rotterdam een opvangvoorziening voor zelfredzame daklozen. Rotterdam zou gebaat zijn aan een type opvang waarbij Rotterdamse daklozen een gesubsidieerde kamer kunnen huren voor een maximale tijdsduur, vergelijkbaar met het Passanten Hotel in Amsterdam. Ook moet het makkelijker worden voor mensen met uitkering of mensen woonachtig in een sociale huurwoning, om iemand in huis te nemen die dreigt dakloos te worden of al dakloos is. Hiervoor is een aparte regeling nodig vergelijkbaar met het initiatief Onder de Pannen van de Regenboog Groep.

3. Problematiek doelgroep

3. problematiek doelgroep

Het gebeurt niet zomaar dat iemand dakloos wordt. Hier gaat heel wat aan vooraf. Bij veel daklozen zijn de problemen al ontstaan lang voordat ze uit huis zijn gezet, soms al in hun vroege jeugd. Om een beter beeld te krijgen van de (verborgen) behoeftes van de doelgroep wordt daarom in dit hoofdstuk de complexe problematiek en beleving van daklozen geanalyseerd.

3.1 oorzaken dakloosheid

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar daklozen in Rotterdam. Om een beeld te krijgen van de doelgroep worden resultaten van twee onderzoeken geanalyseerd. Het betreft de Daklozenenquête Rotterdam 2016/2017, en het verdiepend onderzoek door de Rotterdamse Rekenkamer. Beide onderzoeken zijn gedaan in opdracht van gemeente Rotterdam. Bij de Daklozenenquête zijn 125 daklozen geïnterviewd en bij het onderzoek van de Rotterdamse Rekenkamer 29 daklozen. Bij beide onderzoeken zijn alleen de antwoorden van rechthebbenden in de nachtopvang meegerekend.

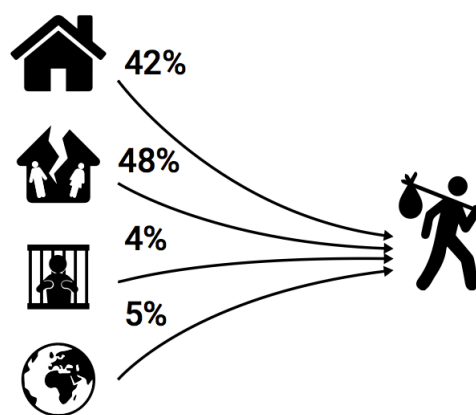
3.1.1 Directe reden dakloosheid

Uit de daklozenenquête is gebleken dat 42% van de daklozen een eigen huur of koophuis heeft gehad en dat 48% de daklozen inwonend was bij vrienden, kennissen of familie. De meeste mensen zijn dakloos geworden omdat ze uit hun huis zijn gezet (43%) of omdat ze een conflict of relatiebreuk hadden met de medebewoner(s) (36%). Een klein deel is dakloos na verblijf bij een instelling (4%) of komt het buitenland (5%).

3.1.2 Achterliggende oorzaken dakloosheid

MOEILIJKE JEUGD

De meeste mensen zijn niet zomaar dakloos geworden, vaak hebben ze complexe problematiek dat al begonnen is in hun jeugd. Zo hebben de meeste daklozen

(59%) één of beide ouders verloren voordat ze volwassen waren. De helft (48%) heeft hun ouderlijk huis moeten verlaten voor hun 18de levensjaar. Een deel heeft in een jeugdinstelling gezeten (34%) en een ander deel bij de jeugddetentie (21%). Behalve jeugdproblemen hebben ook andere factoren een rol gespeeld waardoor iemand steeds meer geïsoleerd is komen te staan en uiteindelijk op straat is terecht gekomen.

SCHULDEN

Volgens beide onderzoeken kampen de meeste daklozen met schulden. Volgens de daklozenenquête hebben 72% van alle daklozen schulden, volgens het onderzoek van de rekenkamer ligt dat percentage op 90%. Waarschijnlijk ligt het percentage dus dichterbij de 72%, aangezien de bij de daklozenenquête een grotere groep is onderzocht. Maar 54% van de daklozen zegt een daklozen- of bijstandsuitkering te hebben. Dit is opmerkelijk, aangezien je zou

verwachten dat alle Wmo-rechthebbenden ook recht zouden hebben op een daklozenuitkering.

PSYCHISCHE PROBLEMATIEK EN GEZONDHEID

Bij bijna de helft (48%) van de daklozen is er sprake van een ernstige psychische aandoening. Opvallend is dat bij 52% van de 29 onderzochte daklozen een verstandelijke beperking is geconstateerd.

Naast psychische aandoeningen hebben sommige daklozen ook somatisch klachten of aandoeningen. 19% van de ondervraagde daklozen geeft aan een (zeer) slechte gezondheid te hebben. Daarnaast gebruikt 38% van de daklozen medicijnen.

GEBRUIK VERBODEN MIDDELEN EN VERSLAVINGSPROBLEMATIEK

Daklozen gebruiken relatief vaak verdovende middelen. Zo zegt 31% van de daklozen dagelijks verdovende middelen te gebruiken. Harddrugs verslaving lijkt niet een groot probleem te zijn onder daklozen, 3% van de daklozen zegt in de afgelopen maand harddrugs te hebben gebruikt. Bij cannabis ligt dat een stuk hoger, namelijk 28%. Voor 33% van de daklozen is een verslaving de hoofdiagnose. Dit ligt ongeveer gelijk met de daklozen die aangeven elke dat verdovende middelen te gebruiken. Alcoholisme is de meest voorkomende verslaving onder daklozen, 21% van de daklozen is alcoholist.

AANRAKING MET POLITIE EN JUSTITIE

Daklozen komen regelmatig in aanraking met de politie volgens het onderzoek van de Rekenkamer, zo heeft 41% aangegeven dat dit was gebeurd in het afgelopen jaar. Meer dan de helft van de daklozen 55%, heeft in ooit in detentie gezeten, waarvan 21% afgelopen jaar zijn vrijgekomen. 14% van de daklozen heeft een lopend traject bij de reclassering. De cijfers zullen in het echt hoger liggen, volgens de daklozenenquête heeft namelijk 35% van de daklozen afgelopen jaar in detentie gezeten.

VERZWAKT SOCIAAL NETWERK

Volgens het onderzoek van de rekenkamer missen veel daklozen een netwerk van familie, vrienden en kennissen waar ze op terug kunnen vallen. Zo heeft het merendeel van de daklozen een verstoorde relatie met de familie 72%, en 45% van de daklozen geeft aan op geen hulp te kunnen rekenen van vrienden en kennissen. Daarnaast heeft maar 17% van de daklozen een partner.

48% Ouderlijk huis verlaten voor 18e

72% schulden

52% Verstandelijke beperking

19% Zeer slechte gezondheid

33% Hoofdiagnose

72% Verstoord relatie met familie

3.2 profiel daklozen

Tot de daklozen behoort een diverse groep mensen, met verschil in leeftijd, geslacht en problematiek. In 2011 is gestart met een cohortstudie van daklozen in de vier grote steden. Daarvoor zijn 513 dakloze personen met een persoonsgericht traject gevolgd, waarvan 152 in Rotterdam. De volgende profielen zijn gemaakt op basis van de deelnemende daklozen: Oudere daklozen (31.3%), Mannen met Multiproblematiek (23.2%), Kwetsbaren (19,4%), Jonge vrouwen (11.9%), Jonge mannelijke cannabisgebruikers (14.1)

De hieronder beschreven profielen zijn ontleend uit "Resultaten uit de tweede meting van Coda-G4" (2013).

OUDERE DAKLOZEN

Bij deze groep horen daklozen van gemiddeld 47 jaar. Ze hebben relatief weinig problemen of klachten en de overgrote meerderheid is man.

MANNEN MET MULTIPROBLEMATIEK

Deze groep bestaat uit uitsluitend mannen met een gemiddelde leeftijd van 37.9 jaar. De meerderheid van de mannen in deze groep hebben te maken met angstklachten en depressieve klachten. Een klein deel heeft ook somatische klachten. Alcohol- en cannabisgebruik komt regelmatig voor. Een deel van deze mannen heeft een licht verstandelijke beperking.

KWETSBAAREN

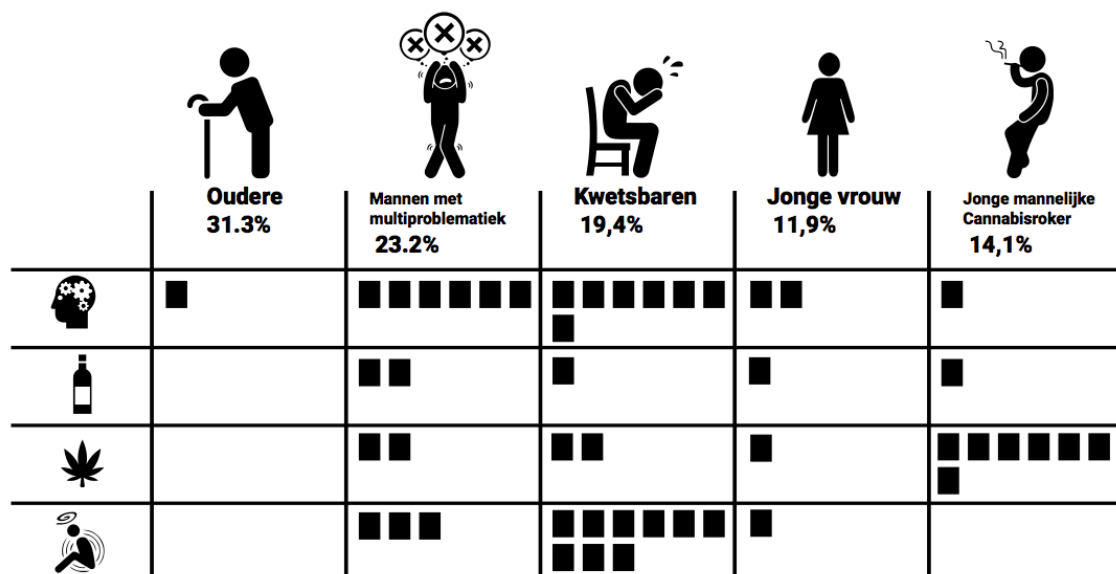
Tot deze groep behoren mensen met een gemiddelde leeftijd van 40.8 jaar. De meerderheid is man. Deze groep mensen hebben een combinatie van psychische en lichamelijke klachten en een vermoedelijk (licht) verstandelijke beperking.

JONGE VROUWEN

Maar een klein deel van de daklozen bestaat uit jonge vrouwen. Ze hebben relatief weinig problemen. Toch gebruikt een klein deel van deze vrouwen regelmatig alcohol en/of cannabis.

JONGE MANNELIJKE CANNABISGERBUIKTERS

Bij deze groep horen jonge mannen, met een gemiddelde leeftijd van 22.8 jaar. De meerderheid van de mannen in deze groep gebruiken regelmatig cannabis. Voor de rest hebben ze relatief weinig klachten.

Dagbesteding

63%

Dagopvang

19%

Openbare
gebouw

33%

Straat

18%

Werk

29%

Familie of
vrienden

Nachtverblijf

Afgelopen 30 nachten

96%

Nachtopvang

16%

Straat

32%

Familie of
vrienden

3.3 verblijf daklozen

De meeste daklozen brengen hun tijd overdag door bij de dagopvang van de maatschappelijke opvang. Ook brengen er veel daklozen hun tijd door op straat (33%) en in openbare gebouwen (19%). Een deel van de daklozen (29%) geeft aan ook tijd door te brengen bij familie, vrienden of kennissen. Opvallend is dat 18% van de daklozen aangeeft vrijwilligers- of betaald werk te doen.

Uit de daklozenenquête blijkt dat bijna alle daklozen afgelopen maand een of meerdere nachten bij de nachtopvang hebben geslapen. Een op de drie daklozen geeft aan ook wel eens bij familie en vrienden te slapen. Weinig daklozen geven aan buiten te slapen, maar 16%.

3.4 waardering voor opvang

De resultaten van enquêtes en onderzoeken laten geen prettig beeld zien van het daklozenbestaan. Het is ook niet verwonderlijk dat uit het onderzoek van de Rekenkamer bleek dat daklozen gebukt gaan onder hun situatie en het gemis ervaren aan perspectief. Uit de bevindingen van de Rekenkamer zijn de volgende behoeftes van daklozen het sterkst naar voren gekomen:

- Duidelijkheid over hun traject en eigen regie.
- Zo snel mogelijk weer een zelfstandige eigen plek om te wonen.
- Behoeftes aan weer gezien en gerespecteerd te worden. Ze willen weer iets betekenen in sociale relaties, vrijwilligerswerk of betaald werk;
- Een deel benoemt tevens de behoefte aan hulp of behandeling om te herstellen en zaken die ze hebben meegemaakt een plek te geven.

3.5 conclusie

Mensen worden dakloos doordat ze door financiële problemen uit huis worden gezet, of doordat uit huis worden gezet door een conflict of relatiebreuk met de medebewoner. Toch zijn er ook achterliggende redenen waardoor iemand schulden opbouwt of problematische relatie krijgt met de medebewoner. Veel daklozen hebben een moeilijke jeugd gehad en kampen met ernstige psychische problematiek, verstandelijke beperking of verslavingen. Ook zijn veel daklozen geen onbekenden van de politie of justitie, een aanzienlijk deel heeft ooit in detentie gezeten.

Daklozen brengen hun dag bij de dagopvang, op straat of in openbare ruimte door. Sommige daklozen gaan op bezoek bij familie en een klein deel van de daklozen heeft (vrijwilligers) werk. De nacht brengen ze door bij de nachtopvang, familie of buiten op straat.

Daklozen hebben moeite met hun situatie, en willen het liefst een eigen plek hebben. Ook willen ze weer meer sociale relaties opbouwen en een zinvolle bijdrage gaan leveren aan de maatschappij. Daarnaast geven daklozen aan meer regie en duidelijk hebben over hun traject.

4. ruimtelijke voorwaarden

Het doel van dit hoofdstuk is om de ruimtelijke voorwaarden te bepalen die als uitgangspunt zullen dienen van het ontwerp voor een nieuwe daklozenopvang. Om de voorwaarden te bepalen wordt als eerste een theoretisch kader geschetst aan de hand van literatuuronderzoek. Vervolgens worden een aantal referentieprojecten bestudeerd aan de hand van hun programmatische en architectonische kwaliteiten en gekoppeld aan een aantal aspecten uit het theoretisch kader.

4.1 theoretisch kader

4.1.1 Thuisgevoel

De doelstelling van dit project is om een daklozenopvang te realiseren waar daklozen zich thuis voelen, mensen kunnen ontmoeten en kunnen werken aan hun toekomst. De term thuisvoelen is echter problematisch omdat er geen consensus bestaat over de definitie van de term. Wel is vrijwel iedereen erover eens dat thuisgevoel een essentieel gevoel is voor de mens. Een gebrek aan thuisgevoel leidt volgens omgevingspsycholoog Van Dijk tot stress, wat weer een negatief invloed heeft op onze fysieke en mentale gezondheid. Van Dijk stelt dat voor een thuisgevoel een omgeving moet voldoen aan de volgende vier eigenschappen, namelijk:

- Terugtrekken
- Controle
- Verbondenheid
- Identiteit

Volgens Jan Willem Duyvendak, professor sociologie aan de Universiteit van Amsterdam horen bij thuisgevoel voorwaarden zoals:

- Herkenbaarheid
- Veiligheid
- Vertrouwdheid
- Voorspelbaarheid en
- Vanzelfsprekendheid

Als een van die elementen ontbreekt dan is geen sprake meer van een thuisgevoel. Echter, dit gevoel is niet alleen verbonden aan de eigen woning, maar kan op

meerdere plaatsen gecreëerd worden. Dit kan bijvoorbeeld door een persoonlijk object mee te nemen. Sommige mensen ervaren juist het thuisgevoel meer op hun werk of in de kroeg dan in hun eigen huis.

Dit wordt ook onderbouwd door psychologe Anne Pech. Toch zijn de voorwaarden zoals geschetst door Duyvendak niet voldoende voor een thuisgevoel. Volgens Pech zorgt juist te veel veiligheid en zekerheid tot een onbehagelijk gevoel dat men niet ten volste leeft. Dit is ook de reden dat velen verhuizen naar een nieuwe omgeving voor een andere baan of carrière. Dus volgens de psychologe is zelfverwezenlijking is ook essentieel voor het thuisgevoel. Thuisgevoel bestaat volgens Pech dan ook uit de volgende aspecten:

- Veiligheid
- Vertrouwdheid
- Zelfverwezenlijking

Dit doet denken aan de universele behoeften van de mens zoals voorgesteld door Maslov. Volgens Maslov zijn de behoeften van de mens hiërarchisch geordend. Men streeft pas om hoger geplaatste behoeftes te bevredigen als de lager geplaatste behoeftes al zijn bevredigd. De piramidevormig model van Maslov bestaat uit vijf lagen, met in de onderste laag de lichamelijke behoeftes. Daaronder vallen onder meer behoefte aan slaap, voedsel, drinken, ontlasting maar ook lichamelijke beweging en sex. Veiligheid en zekerheid komen op de tweede plek, op plaats nummer drie behoefte aan sociaal contact en op vier behoefte aan erkenning

en waardering. Behoeftes aan zelfrealisatie komt pas als laatste, op voorwaarde dat de andere behoeftes reeds zijn bevredigd.

4.1.2 Healing Environment

Tuisgevoel komt onder druk te staan als men door bepaalde omstandigheden niet veel controle kunnen uitoefenen op hun omgeving. Dit zijn mensen die minder zelfredzaam zijn door ziekte, detentie of door gebrek aan (financiële) middelen. Deze mensen zijn vaak voor een langdurige tijd aangewezen op gezondheidsinstellingen, gesloten inrichtingen of opvangcentra. Wetenschappelijk onderzoek heeft aantoonbaar vastgesteld dat bepaalde ruimtelijke kwaliteiten of interventies een positief invloed kunnen hebben op het stressniveau van mensen. Dit onderzoek is vooral gedaan met betrekking op herstel van patiënten in gezondheidsinstellingen. Een bekende studie van Professor Roger Ulrich uit 1984 was gericht op de invloed van het uitzicht uit patiëntenkamers op de herstelduur van de patiënt. Patiënten die uitzicht hadden op bomen herstelden sneller en hadden minder klachten dan patiënten die uitkeken op een bakstenen muur. Zo zijn er meer onderzoeken gedaan waarbij ook aspecten zoals (zon-) licht,

kamerplanten, kunst, materiaal, akoestiek, kleur en privacy zijn onderzocht in relatie tot welbevinden van patiënten en zorgpersoneel. De bevindingen uit verschillende publicaties met diverse disciplines zijn een aantal keer verzameld en beoordeeld in een grote literatuuronderzoeken. Het laatste is uitgevoerd door Ulrich met zijn team in 2008. Uit dit literatuuronderzoek stamt de volgende tabel, waarbij de gewenste gezondheidsuitkomsten uiteen zijn gezet tegenover ruimtelijke ontwerpstrategieën. Dus als de gewenste uitkomst is dat patiënten minder stress ervaren, dat zijn zaken als een eigen kamer hebben, toegang tot zonlicht, goede verlichting, zicht op natuur, ruimte om familie te ontvangen en akoestische afwerking belangrijk. Ruimten die zijn ontworpen met bewijs uit wetenschappelijk onderzoek, worden vaak aangeduid als Healing Environments, en het ontwerpproces als Evidence Based Design (EBD). Het ontwerpproces van EBD begint bij het proberen te voorkomen dat er stress ontstaat door negatieve stimuli te reduceren, zoals lawaai, en om positieve afleiding te introduceren waarvan bekend is dat ze stress wegnemen. Onder de

Healthcare Outcomes	Design Strategies of Environmental Interventions										
	Single-bed rooms	Access to daylight	Appropriate lighting	Views of nature	Family zone in patient rooms	Carpeting	Noise-reducing finishes	Ceiling lifts	Nursing floor layout	Decentralized supplies	Acuity-adaptable rooms
Reduced hospital-acquired infections	**										
Reduced medical errors	*		*				*				*
Reduced patient falls	*		*		*	*			*		*
Reduced pain		*	*	**			*				
Improved patient sleep	**	*	*				*				
Reduced patient stress	*	*	*	**	*		**				
Reduced depression		**	**	*	*						
Reduced length of stay		*	*	*							*
Improved patient privacy and confidentiality	**				*		*				
Improved communication with patients & family members	**				*		*				
Improved social support	*				*	*					
Increased patient satisfaction	**	*	*	*	*	*	*				
Decreased staff injuries								**			*
Decreased staff stress	*	*	*	*			*				
Increased staff effectiveness	*		*				*		*	*	*
Increased staff satisfaction	*	*	*	*			*				

laatstgenoemde vallen factoren als ramen met uitzicht, kunst en planten.

Volgens Ulrich bestaat een ondersteunende omgeving of Healing environment uit de volgende aspecten:

- Controle, waaronder privacy
- Sociale ondersteuning
- Positieve afleiding, zoals toegang tot natuur.

Tegenwoordig worden de principes van Healing Environment en Evidence Based Design ook gebruikt bij het ontwerp van TBS-Klinieken, onderwijsinstellingen en kantoren.

4.1.3 Toepassing

De definities van thuisvoelen lopen sterk uiteen. Toch hebben ze veel gemeen met elkaar en lijkt het voornaamste aspect van het thuisgevoel dat stress wordt weggenomen en positieve emoties worden opgeroepen. Daarmee heeft het veel gemeen met Healing Environment, ondanks dat Healing Environment meer op gezondheidszorg is gericht. Omdat er geen eenduidig antwoord bestaat van wat thuisgevoel is, worden in dit onderzoek vijf aspecten geselecteerd, die thuisgevoel het best samenvatten. Dit zijn:

- Terugtrekken
- Controle
- Verbondenheid
- Identiteit
- Zelfverwezenlijking

Opvallend is dat deze waarden vrijwel identiek overeenkomen met de behoefttemodel van Maslov, alleen dan wat meer ruimtelijk van aard zijn.

4.2 architectonische voorwaarden

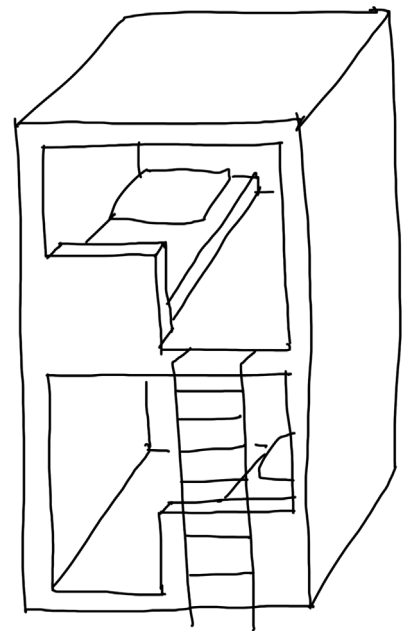
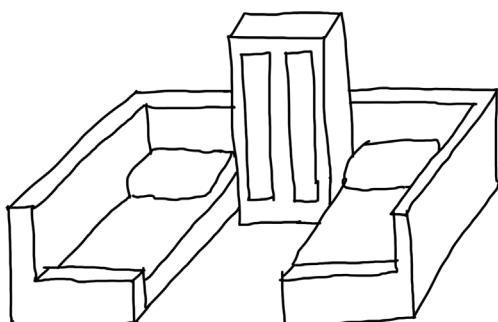
In dit hoofdstuk worden een aantal referentieprojecten geanalyseerd aan de hand van de vijf eigenschappen van het thuisgevoel, namelijk terugtrekken, controle, verbondenheid, identiteit en zelfverwezenlijking. De referentieprojecten zijn niet alleen daklozenopvang locaties maar ook buurtcentra, bibliotheken, gevangenissen en TBS-klinieken.

4.2.1 Terugtrekken

Terugtrekken staat voor privacy, de mogelijkheid hebben om je af te zonderen van de rest en even alleen met jezelf zijn. Dit is een luxe die in Nederlandse opvanglocaties niet aanwezig is. In andere landen is er meer aandacht voor.

LANDING ROAD RESIDENCE

Zo is er in de slaapzaal van de Landing Road Residence in New York een beetje privacy gecreerd in de nachtopvang door het plaatsen van schotten. Deze schotten zijn laag, wat lijkt te zijn gedaan, zodat er overzicht is in de zaal en zodat er de daglicht niet belemmerd wordt.

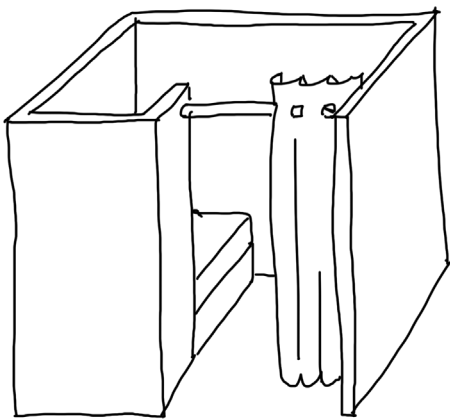
KTGY BUNKEBEDSHELTER

Een ander voorbeeld hoe privacy in slaapzalen gecreerd kan worden, is het stapelbed concept van KTGy. De stapelbed bestaat uit twee houten capsules die op elkaar zijn gestapeld met een bed erin. In de ruimte zelf kan men zitten echter niet staan. Wel kan de open kant worden afgescheiden met een gordijn.

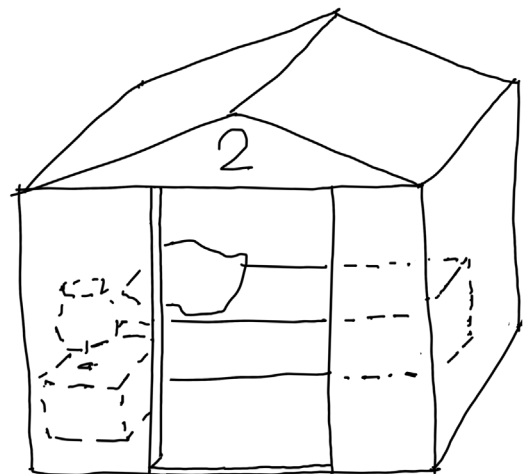
COTTON STREET PROJECT

De slaapzaal voor daklozen dat met de meeste privacy en ruimte biedt behoort waarschijnlijk tot de strandhuisjes van de Cotton Street Project in Liverpool. Strandhuisjes zijn ruim en afsluitbaar. Bewoners hebben 24 uur per dag toegang tot hun huisje en zijn niet verplicht weer te vertrekken in de ochtend.

THE FLATPACK SHELTER

De Flatpack shelter van Reed Watts architecten lijkt op een pashokje van multiplex met een bed erin. Het is bedacht om net als een ikea kast plat vervoerd te worden en kan meerdere malen gemonteerd en gedemonteerd worden. Daardoor kan de flatpack shelter snel in tijdelijke leegstaande gebouwen opgebouwd worden. Voordeel van de Flatpack shelter is dat er privacy is waarbij gebruikers ook gewoon kunnen staan.

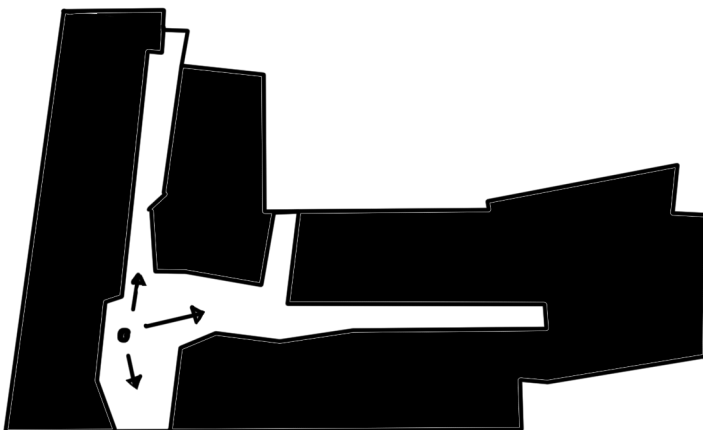

4.2.2 Controle

Met controle wordt bedoeld dat bewoners en medewerkers van opvangplekken zich veilig voelen. Dit kan bereikt worden door een overzichtelijk ruimtelijke indeling.

LANDING ROAD RESIDENCE

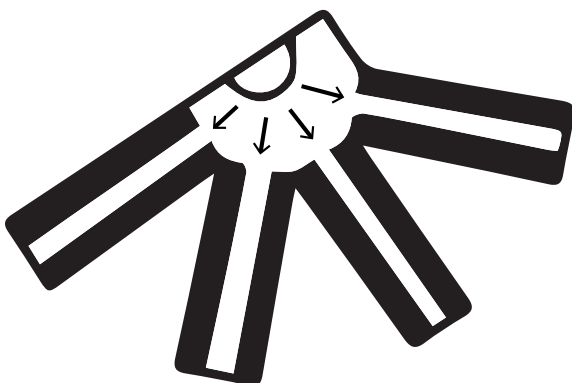
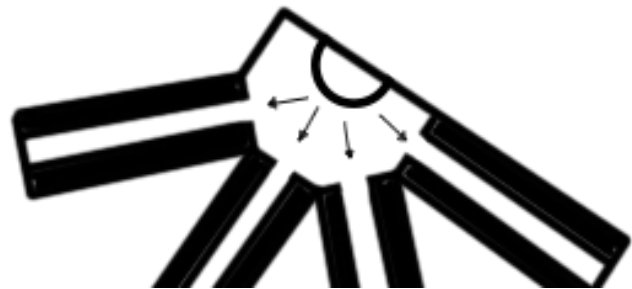
Landing Road Residence is ontworpen met veiligheid als belangrijkste voorwaarde. Zo zijn er toegangspoortjes geplaatst zodat ongewenste gasten niet binnen kunnen komen. Verder is het gebouw zo ontworpen dat er voldoende zicht is op de openbare ruimtes in het gebouw. De balie is geplaatst bij de ingang maar heeft ook zicht op de andere in- en uitgangen. Daardoor is er met een klein aantal medewerkers toch voldoende overzicht, wat zorgt voor een veilig gevoel voor de bewoners en personeel.

LEUZE EN HAINAUT GEVANGENIS

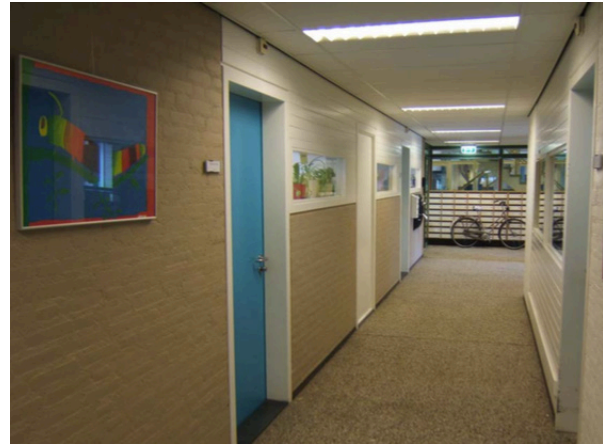
Veel gevangenissen zijn ontworpen volgens het panopticon principe. Een gebouw ontworpen volgens het panopticon principe heeft centrale hal met een bewakerspost met daaromheen de cellen van de gevangenen over verschillende verdiepingen. De gangen kijken uit op de centrale hal, maar kunnen de bewaker niet zien doordat deze verborgen is achter geblindeerde ramen. Hierdoor weten de gevangenen niet wanneer er naar hun gekeken wordt, waardoor de gevangenen het gevoel hebben dat ze de hele tijd in de gaten worden gehouden.

De panopticon principe is ook gebruikt bij het ontwerp van de Leuze en Hainaut gevangenis door Storimans Wijffels architecten. De vier gevangenen vleugels zijn verbonden met de centrale hal. De bewakers kijken dus niet direct de cel in maar kijken wel uit op de gangen van de celvleugels. Hierdoor is er overzicht zonder dat er een te groot inbreuk wordt gedaan op de privacy van de gevangenen.

RENOVATIE VAN DER HOEVEN KLINIEK

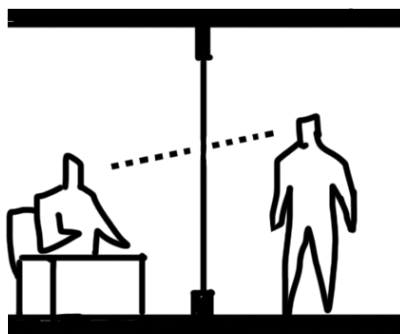
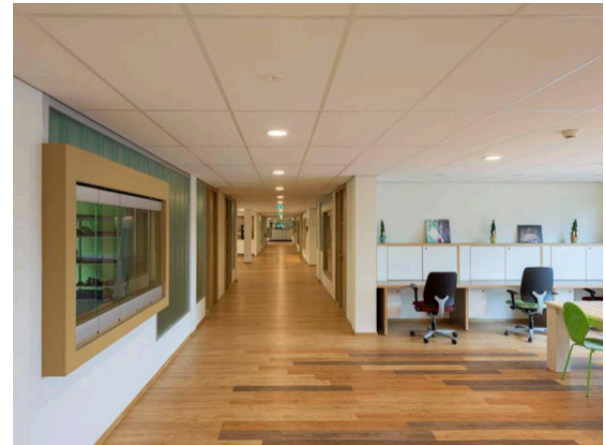
Bij de renovatie van Van der Hoeven TBS-kliniek door Greiner van Goor Huijten Architecten was controle en gevoel van veiligheid een belangrijk uitgangspunt. Daarom werd vooral aandacht besteed aan meer overzicht en helderheid. Ook ruimte, daglichttoetreding en uitzicht dragen bij aan het gevoel van veiligheid volgens de architecten. Daarom zijn veel bestaande muren opengebroken en zijn er grote ramen en lichtdoorlatende panelen geplaatst in afgesloten ruimtes.

OUDE SITUATIE

NIEUWE

4.2.3 Verbondenheid

Verbondenheid staat voor de mogelijkheid te hebben om sociale contacten op te doen en sociale ondersteuning te ontvangen. Een gebouw dat verbondenheid ustraalt nodigt uit tot ontmoetingen binnen het gebouw en trekt buitenstaanders aan om naar binnen te komen. Zo is het gebouw ook verbonden met de buurt.

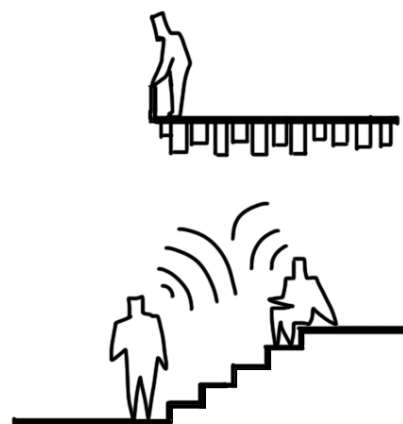
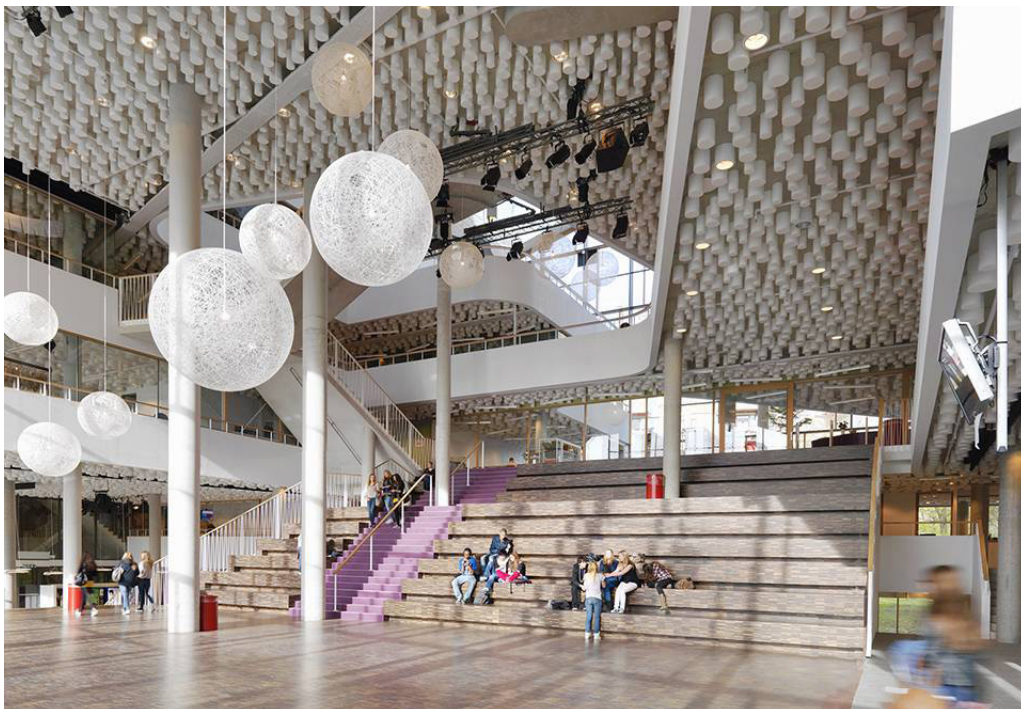
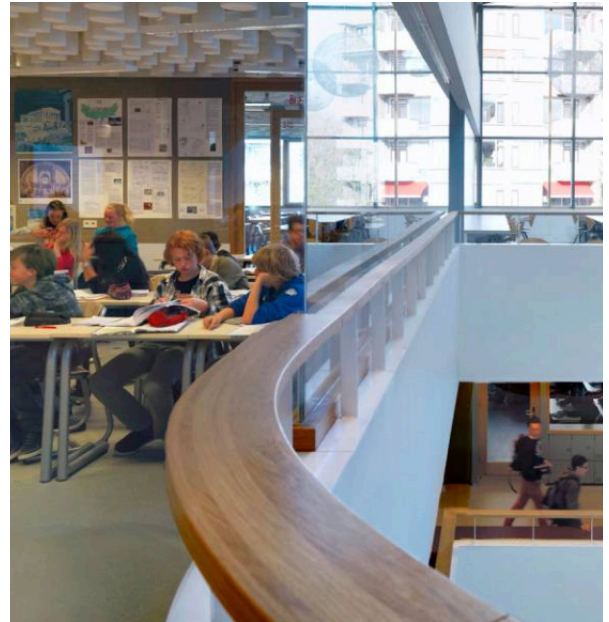
HET HUIS VAN DROO

Het buurthuis van Johan de Wachter architecten is een multifunctioneel gebouw met een sporthal en verschillende zorg gerelateerde functies. In de gevel is zichtbaar gemaakt wat de prive gedeeltes zijn en de publieke gedeeltes door de mate van openheid. Prive functies hebben een raam in een verder houten gevelconstructie en de publieke functies zijn helemaal open door het gebruik van een glazen gevel. Het meest publieke gedeelte is het buurtcafe waar buurtbewoners elkaar kunnen ontmoeten. Het buurtcafe voelt ruim aan ondanks zijn geringe grondoppervlakte. Dit komt mede dankzij de vide op de eerste verdieping waardoor er een hoge ruimte is ontstaan.

ST NICOLAAS

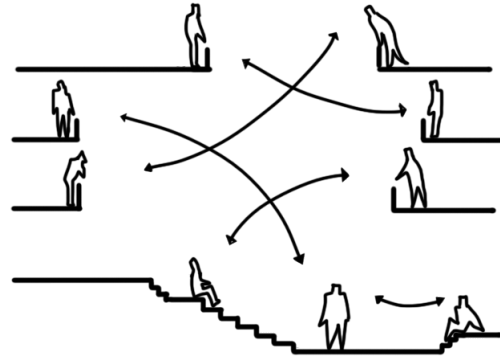
Het St. Nicolaas lyceum door DP6 architecten is ontworpen met een zeer open karakter. De grote atrium bij binnenkomst heeft een brede trap dat gebruikt wordt als tribune bij voorstellingen. Overdag dient het ook als zit en ontmoetingsplek. Er is ook nagedacht oer acoustiek van de grote hal. In het plafond zijn namelijk pilonnen verwerkt van acoustisch materiaal, wat een geïntegreerd en speels architectonisch element is geworden.

Het interieur van het gebouw is verder zo open mogelijk vormgegeven, de wanden van de klaslokalen zijn van glas en vrijwel overal in het gebouw is de ruimtelijkheid voelbaar.

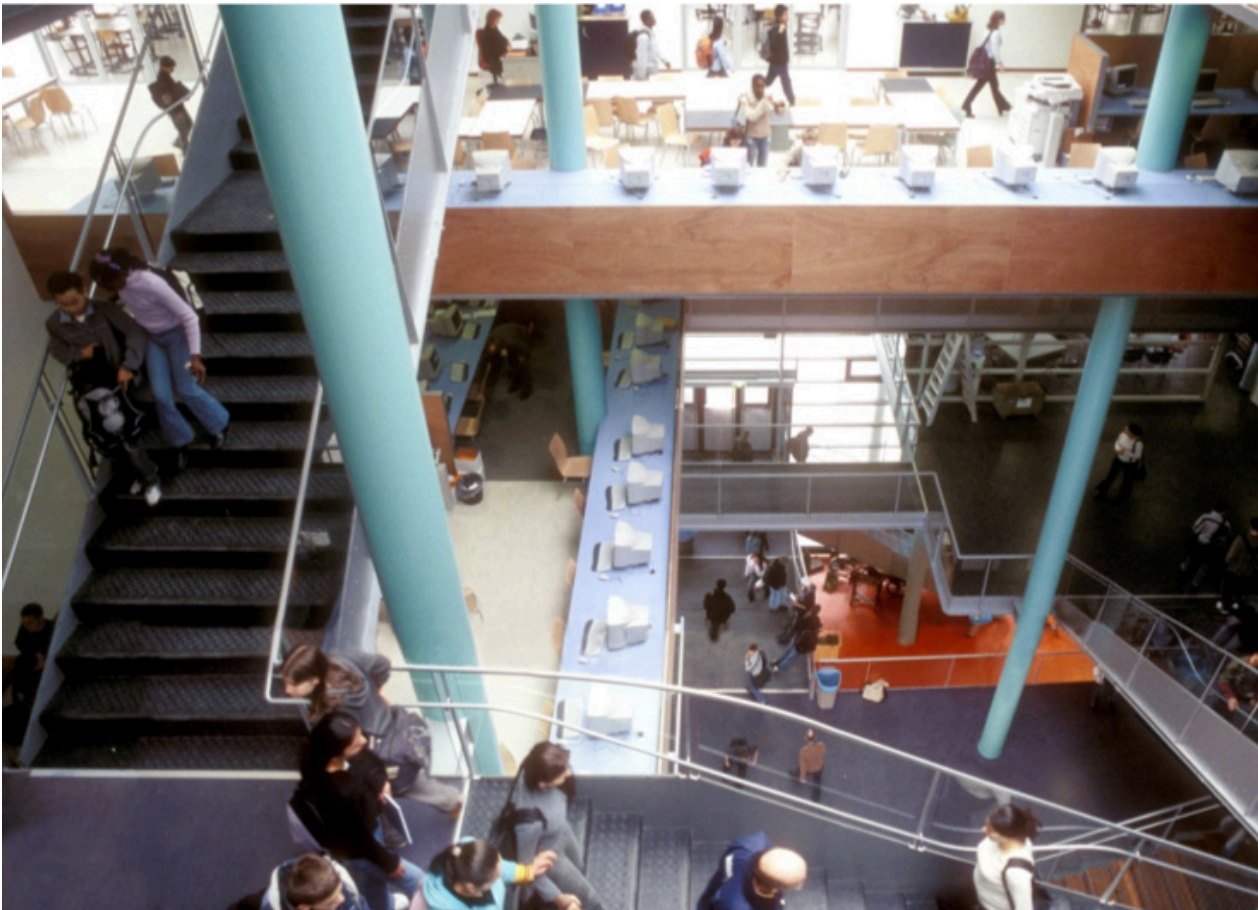

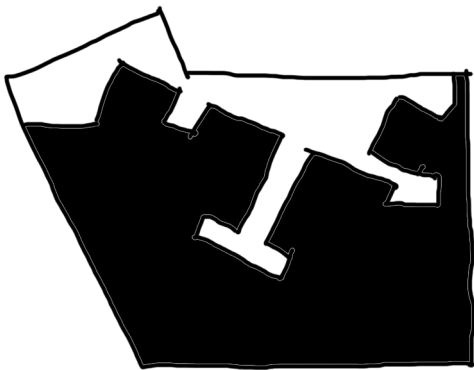
SG NEWTON

De VMBO school SG Newton door Herman Hertzberger heeft verbondenheid vrijwel letterlijk vertaald in het ontwerp. De verdiepingen zijn met elkaar verbonden door een groot atrium, waar ook de trappen zich bevinden. Alles is open en er zijn vrijwel geen gangen te vinden in het gebouw. Hierdoor ontstaan er zichtlijnen tussen de verschillende verdiepingen en ontstaat er een gevoel van verbondenheid en sociale controle. De atrium dient ook als informele ontmoetingsplek, aangezien langs de randen werkplekken zijn gecreëerd.

LANGSDOORSNEDE OVER DE ENTREE EN DE CENTRALE RUIMTE

- OPENBAAR
- PRIVE

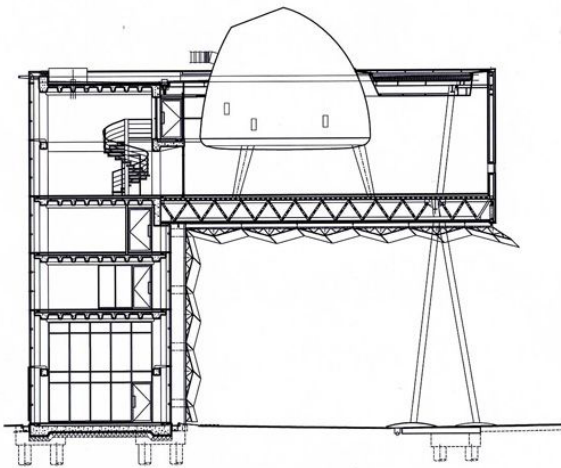
CONCORD ADULT SHELTER

Een oud winkelcentrum in een buitenwijk van San Francisco is door Sam Davis architecten getransformeerd tot een opvangplek voor daklozen. Prive ruimtes zoals sanitaire voorzieningen en spreekkamers zijn gezet in paviloenachtige gebouwtjes. Opvallend is dat deze haaks in de ruimte zijn gesitueerd, waardoor er interessante restruimte is ontstaan. Deze wordt gebruikt als verblijfsruimte en informele ontmoetingsplek.

PECKHAM LIBRARY

De buurtbibliotheek Londen is ontworpen door Alsop and Stormer architecten met hulp van de buurtbewoners. Het ontwerp is daarom onorthodox te noemen en bevat veel speelse elementen en ontmoetingsplekken.

Het bibliotheek gedeelte is in de bovenste verdieping geplaatst in een grote overstek. Daardoor is onder de bibliotheek een openbaar plein ontstaan waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. In de bibliotheek zijn speciale ruimtes gecreëerd in bolvormige paviljoenen op poten. Daardoor is er een variatie aan ruimten ontstaan en de mogelijkheid om interactie op te zoeken of om je juist wat meer terug te trekken.

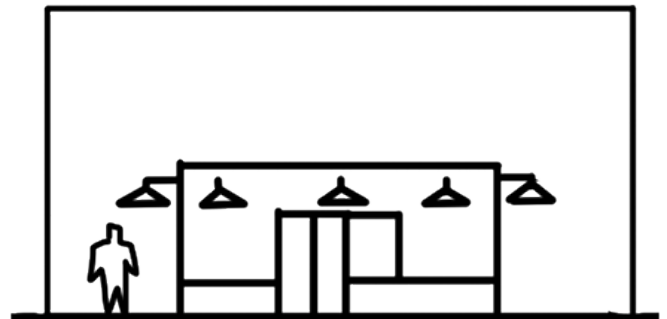
SECTION DD

4.2.4 Identiteit

Identiteit is een essentieel onderdeel van thuisgevoel. In ruimtelijke zin betekent dit dat de omgeving de identiteit van de gebruiker weerspiegelt. Vaak is hiervoor inbreng nodig van de gebruiker, die de mogelijkheid krijgt om zijn omgeving aan te passen naar eigen visie. Of de omgeving voldoet in voldoende ruimtelijke variaties waardoor er voor vrijwel iedereen een passend plekje te vinden is.

CONCORD ADULT SHELTER

Bij de transformatie van een voormalig winkelcentrum in een nachtopvang, hebben Sam Davis architecten het plaatmateriaal dat ter plekke was gebruikt om een aantal paviloenachtige gebouwen te maken met de sanitaire en ondersteunende functies. De openbare ruimte waar deze gebouwtjes zich bevinden is vormgegeven als een plein, met grote tuintegels en straatverlichting. Door de variatie in materiaalgebruik en aanzichten ontstaat er positieve afleiding wat stress kan reduceren.

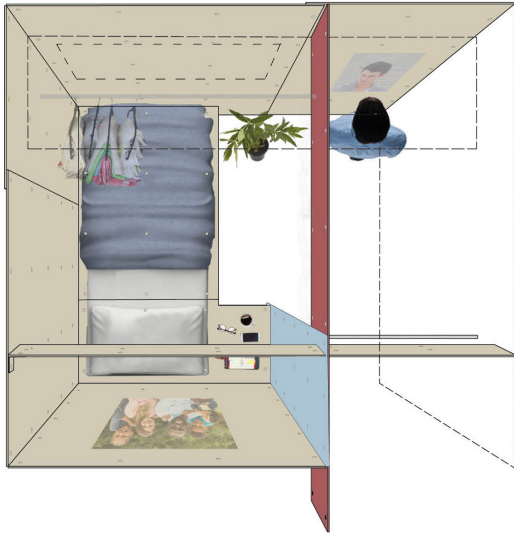

COTTON STREET PROJECT

In Liverpool heeft Mr Kenwright, eigenaar van hotelketen Signature Living een eigen daklozenopvang opgericht en gefinancierd. Het concept van Cotton Street is radicaal te noemen. Hij heeft een groot magazijn om laten bouwen tot wat lijkt op een overdekt tropisch strandparadijs, compleet met metershoge wandposters van tropische stranden, zandgele vloerbedekking en palmbomen. De bedden bevinden zich in vrolijk gekleurde strandhuisjes.

In het midden van de zaal is het recreatie gedeelte, met een pingpong- en biljarttafel. Ook zijn er voldoende gezellige zithoeken met stoelen en zitzakken waar mensen kunnen verblijven.

In deze opvang kunnen de cliënten weinig aan de omgeving veranderen, wel worden ze met deze surrealistische setting positief geprikkeld en afgeleid van hun problemen.

FLATPACK SLEEPING POD

Het winnende ontwerp van Reed Watts architecten voor een tijdelijke opvang is gerealiseerd in een sobere uitvoering. Echter als we kijken naar de visualisaties van het ontwerp, zien we dat het de oorspronkelijke bedoeling was dat ieder paneel een uniek decoratief patroon zou krijgen. Ook zien we dat een belangrijk aspect van het ontwerp was dat cliënten hun eigen slaapcabine verder konden personaliseren.

4.2.5 Zelfverwezenlijking

Zingeving of zelfverwezenlijking is een behoefte waar iedereen bewust of onbewust naar verlangt. Er is dan ook niet een eenvoudige oplossing te bedenken om dat voor iedereen mogelijk te maken. Wel is het belangrijk dat iedereen de kans krijgt zicht te ontwikkelen op een manier dat het beste bij hem of haar past. De omgeving moet daarom de mogelijkheid bieden voor cliënten om deze zelfverwezenlijking mogelijk te maken.

- 12 warm sleeping cabins
- Hot and cold food options
- Training and skills workshops
- Sociable recreational area
- Nurturing and friendship
- Wash facilities and toilets
- 24-hour access to the site
- CCTV security monitoring
- Professional health/job support
- Drop-in overnight crash centre

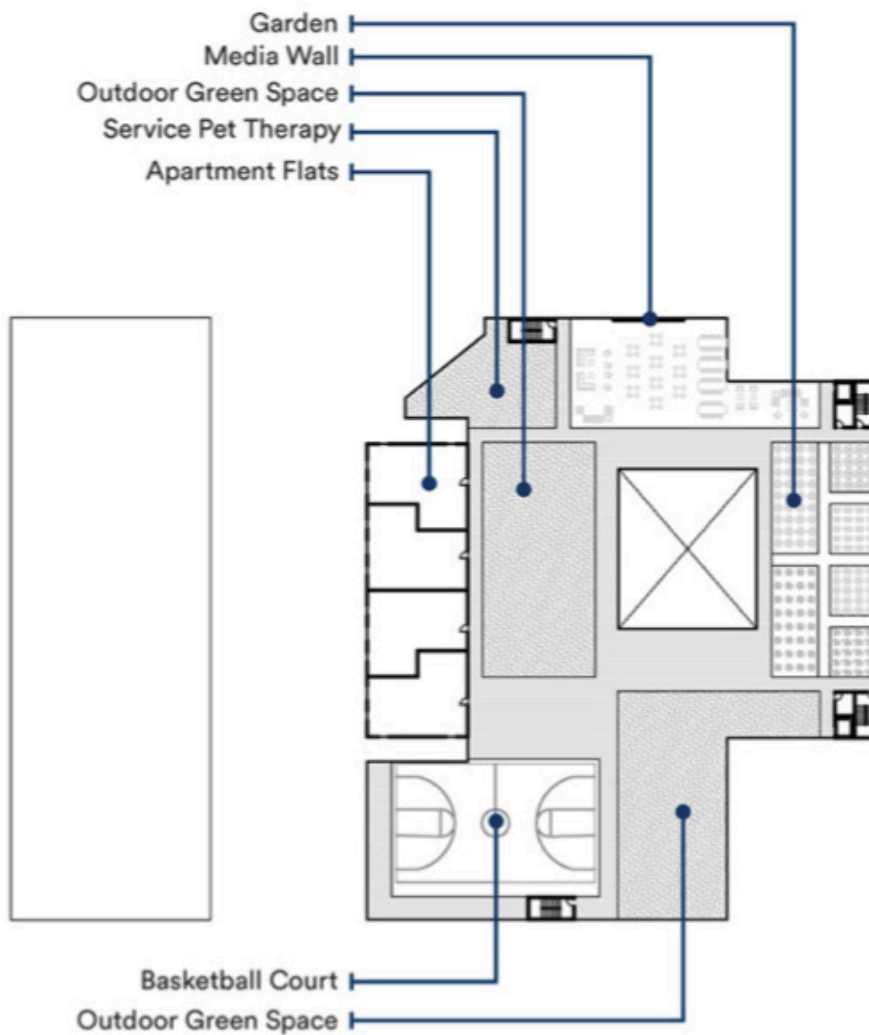
COTTON STREET HOMLESS SHELTER

Cotton Street is geen traditionele nachtopvang, maar is een 24-uurs voorziening. Er is plek voor 50 Daklozen die ieder hun eigen huisje krijgen en postadres. Er is ook extra aandacht voor reïntegratie van de cliënten. Er vinden diverse workshops plaats waar cliënten nieuwe vaardigheden op kunnen doen. Ook zijn er sociale activiteiten zodat daklozen weer geïntegreerd raken.

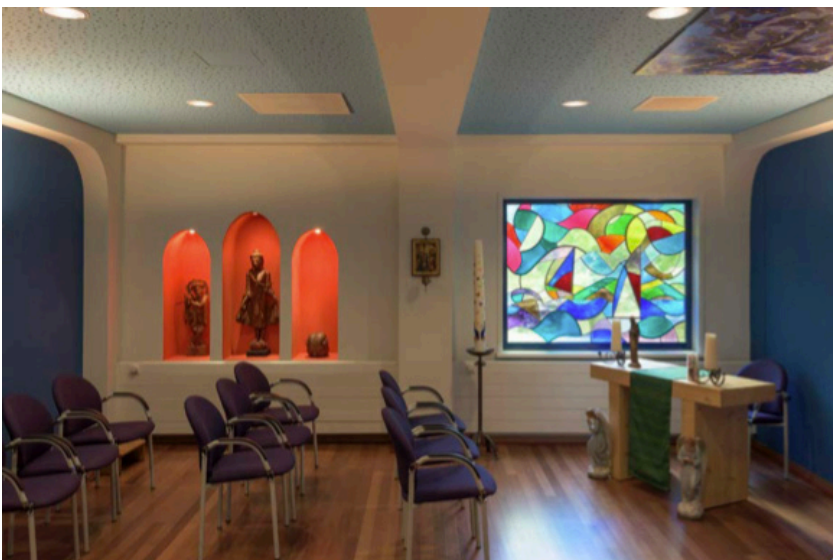
KTCY RE-HABIT

Het idee van studio KTCY is om opvang te realiseren in bestaande winkelcentra in de VS die kampen met leegstand. Het is een totaalconcept, waarbij inwoners training krijgen en werk in het winkelcentrum. Ook is er een tuin waar ze voedsel kunnen verbouwen om mee te koken. Het idee is dat de inwoners zelf koken en schoonmaken in ploegendiensten.

VAN DER HOEVE KLINIEK

In het Van Der Hoeve TBS-Kliniek verblijven cliënten langdurig. Het belangrijkste doel is om cliënten te behandelen, zodat ze terug kunnen keren in de samenleving. Daarom is zelfverwezenlijking een belangrijk aspect van het programma. Behalve werkplaatsen is er ook een stille ruimte ingericht voor cliënten die gelovig zijn of even een ruimte nodig hebben voor spirituele bezinning.

5. Locatie

5. locatie

In dit hoofdstuk wordt een keuze voor een locatie beargumenteerd. Vervolgens wordt de locatie geanalyseerd en bekeken wat de problematiek is van deze plek. Wat zijn de sterke punten en wat zijn de zwakke punten? Dit is niet alleen een ruimtelijke analyse maar ook een analyse van de bewoners van de wijk. Wat zijn de (verborgen) behoeften vanuit de bewoners van de wijk?

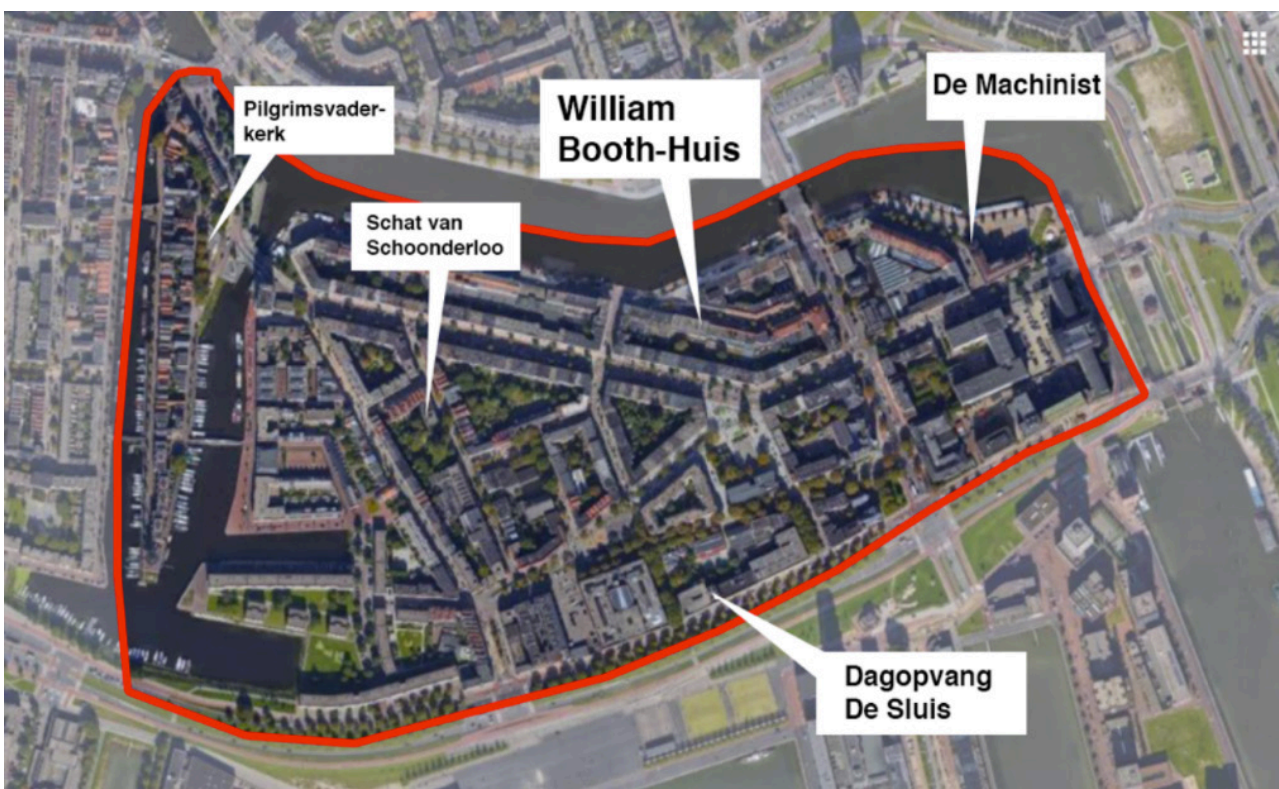
5.1 context locatie

Aangezien de problematiek het grootst ligt bij de nachtopvang, is gekozen om een nachtopvang gebruikersgericht te herontwerpen. Dit wordt gedaan op de locatie van het huidige WB-huis aan de Dunantstraat in Delfshaven. Het WB-huis staat op een aantrekkelijke locatie. Het staat in de wijk Delfshaven, dat bestaat uit Historisch Delfshaven en het Coolhaveneiland. Het WB-huis staat op het Coolhaveneiland, grenzend aan de Coolhaven. Het is op steenworp afstand van historisch Delfshaven en het metrostation ligt om de hoek.

Delfshaven heeft een rijke geschiedenis en een eigen karakter. Behalve de pietoreske jachthaven, staat Delfshaven bekend

als de geboorteplek van Piet Hein (1577) en wordt geassocieerd met de Pilgrim Fathers, die voor hun oversteek naar Amerika een tijd waren ondergebracht in de Sint Anthonis Capel (1620), nu bekend als de Pelgrimsvaderskerk. Behalve de Pelgrimsvaderskerk heeft Delfshaven nog veel meer bijzondere bezienswaardigheden, zoals het VOC-pakhuis en het Zakkendragershuisje.

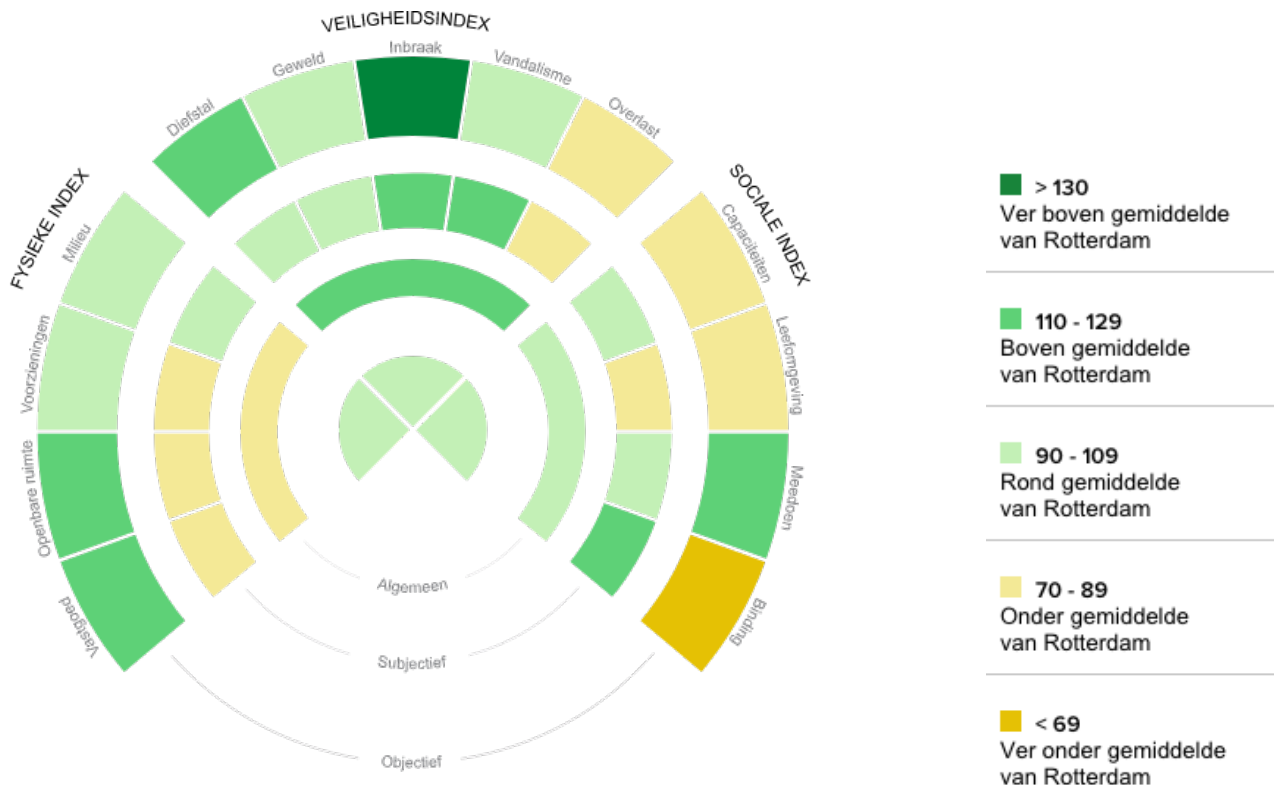
Delfshaven ontstond in 1398 als voorstadje en haven van Delft. Sinds zijn ontstaan heeft Delfshaven veel bedrijvigheid bekend. Delfshaven heeft gloriejeden

gekend met een bloeiende visserij- en scheepsvaartindustrie. Sinds het einde van de zestiende eeuw kreeg Delfshaven ook een jenever- en brandewijnindustrie, die steeds belangrijker werd door de teruglopende havenactiviteiten. In die tijd werden veel molens gebouwd in Delfshaven waar graan werd gemalen voor de jeneverindustrie. Na eeuwen van Delftse bestuur heeft Delfshaven zich in 1795 onafhankelijk verklaard, en in 1825 kreeg het stadsrechten. Echter door de teruglopende havenactiviteiten en groeiende bevolking, kwam Delfshaven in financiële problemen terecht. Hierdoor leefden veel mensen in armoede en werden uitgebuit in de Jeneverfabrieken. Uiteindelijk heeft het Rotterdamse gemeentebestuur ingestemd met de annexatie van Delfshaven in 1886. De rijke geschiedenis van Delfshaven is echter niet meer overal zichtbaar. In de naoorlogse jaren zijn veel zeventiende en negentiende eeuwse panden gesloopt. Ook in de jaren negentig moesten een hoop beeldbepalende panden en bouwblokken wijken voor corporatiewoningen, ondanks dat het gebied al in 1960 was uitgeroepen tot beschermd stadsgezicht. Toch heeft Delfshaven ondanks de ingrijpende stadsvernieuwing toch zijn authentieke karakter weten te behouden. Tegenwoordig zijn er in historisch Delfshaven veel ateliers, cafés en eettentjes. Het Coolhaveneiland heeft daarentegen wat meer creatieve dynamiek en wat meer hedendaagse stadsontwikkeling. Creatieve bedrijven zijn onder meer te vinden in het gebouw van de oude zeevaartschool, De Machinist.

5.2 problematiek bewoners

De wijk Delfshaven telt ongeveer 7000 inwoners. In de laatste jaren zijn er steeds meer studenten en starters komen te wonen. Ruim 18% is student. Toch wonen er in de Delfshaven nog veel kansarme huishoudens. Zo heeft 59% van de huishoudens een laag inkomen. Die wonen veelal in de sociale huurwoningen, die meer dan de helft van het woningaanbod beslaat. Ook heeft de wijk een diverse etniciteit, 61% van de inwoners heeft een migratieachtergrond. Daarvan is het grootste gedeelte, 47%, niet-westers. Om de problematiek van de wijk beter te begrijpen, is het wijkprofiel geraadpleegd. De hoefijzervormig diagram laat zien hoe de wijk ervoor staat op fysieke, veiligheids- en sociale domeinen. Delfshaven scoorde in 2017 met een fysieke index van 97, veiligheidsindex van 107 en sociale index van 92 rond het gemiddelde van Rotterdam. Toch zijn er gebieden waarin Delfshaven onder het gemiddelde scoort. Zo scoort Delfshaven onder het Rotterdamse gemiddelde als het gaat om overlast,

capaciteiten, leefomgeving en binding. Ook valt op dat de algemene woonbeleving van de bewoners laag is, ondanks dat Delfshaven objectief gezien hoog scoort op de kwaliteit van het vastgoed en de openbare ruimte. Het grootste probleem van Delfshaven lijkt te zijn dat de bewoners weinig binding hebben met de plek. Zo zegt minder dan de helft van de inwoners zich verbonden te voelen met de buurt, en maar één op de vijf bewoners heeft wekelijks contact met buurtgenoten. Dit wordt mede veroorzaakt door de grote hoeveelheid verhuizingen die in de wijk plaatsvinden. Ook zijn er volgens veel bewoners te weinig plekken voor gezamenlijke bewonersactiviteiten, zoals buurthuizen en pleinen. Daarnaast geven de bewoners aan dat er niet genoeg ouderen- en jongerenvoorzieningen zijn in de buurt. Het is dan ook niet gek dat de meeste bewoners een gevoel van trots missen als het om de buurt gaat, toch zeggen de meeste bewoners het wel een leuke buurt te vinden.

5.3 voorzieningen

Historisch Delfshaven voelt niet als integraal onderdeel van de wijk Delfshaven, omdat het afgescheiden is van het Coolhaveneiland door middel van de brede waterweg van de Achterhaven. Qua bouwtypologie vormt het samen met de bebouwing aan de westzijde van de Voorhaven een historisch ensemble. De vele cafés en eettentjes lijken dan ook niet (alleen) gericht te zijn op de bewoners van de wijk, maar zijn ook gericht op toeristen en mensen uit de rest van Rotterdam.

Op het Coolhaveneiland zelf zijn daarentegen weinig horecazaakjes. Ook het aantal supermarkten is op een hand te tellen. Wel zijn er veel culturele en educatieve voorzieningen op het Coolhaveneiland die een stedelijk bereik hebben, zoals de Theaterhavo/vwo, Theaterschool, Rotterdam Design College, de Hogeschool en Dansstudio. Daarnaast hebben steeds meer creatieve bedrijven hun plek gevonden op het Coolhaveneiland, waarvan de meeste te vinden zijn in De Machinist, het gebouw waar voorheen de

zeevaartschool was gevestigd.

Delfshaven heeft niet veel openbare groenvoorzieningen, wel hebben veel bouwblokken een groene binnentuin. Eén binnentuin is openbaar toegankelijk, de Schat van Schoonderloo. Deze tuin wordt beheerd en onderhouden door vrijwilligers. Kinderen kunnen terecht bij de Heiman Dullaertplein of het pleintje in de bocht van de Willem Buytewechstraat. Daar staan speeltoestellen en voetbalveldjes. Verder zijn er nog drie kerken in de wijk, van welke er twee op het Coolhaveneiland liggen. Opvallend is dat het LdH een aantal panden in de wijk beheert met daarin de volgende afdelingen: dagopvang De Sluis, nachtopvang WB-Huis, RIBW De Lichtboei, verpleegafdeling De Dukalf, De Passage, RIBW Jongleren en BW Westzeedijk.

5.4 ontmoetingen

De wijk heeft weinig ontmoetingsplekken in de openbare ruimte. Het zijn vooral de ouders met hun kinderen die op de openbare pleinen verblijven en zo met elkaar in contact komen. Ook bij de snackbars en kleine supermarkten treffen buurtbewoners elkaar.

5.5 SWOT analyse

Voor een beter beeld van de wijk wordt een analyse gemaakt op basis van de sterke en zwakke punten van de wijk, waarbij de potentie en dreiging van de wijk naar voren

Sterkten (Strengths)	Zwakten (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> Goede locatie Bloeiende creatieve industrie Veel studenten en starters Cultuurhistorische waarde Gevarieerde bevolking	<ul style="list-style-type: none"> Weinig binding met de buurt Geen buurtvoorziening Veel kansarme huishoudens Stijgende huurprijzen
Kansen (Opportunities)	Bedreigingen (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> Toerisme Buurtvoorziening Kans voor sociaal ondernemerschap	<ul style="list-style-type: none"> Gentrificatie Eenzaamheid

komen.

5.6 conclusie

Delfshaven staat vooral bekend om zijn goede ligging, historische bebouwing, multiculturele bevolking en ruimtelijke kwaliteit. Toch lijkt het erop dat door de toestroom van nieuwkomers en gebrek aan buurtvoorzieningen er geen buurtgevoel heerst. Een kans voor de wijk is om bewoners met elkaar in contact te brengen door het creëren van een aantrekkelijke buurtvoorziening.

6. Conclusies en PvE

6. conclusies en PvE

Deze rapportage wordt afgesloten met de conclusies van de hoofdstukken, waarbij de hoofdvraag en deelvragen worden beantwoord. Vervolgens volgt een beknopt programma van eisen wat gaat dienen als uitgangspunt voor een nieuw ontwerp.

6.1 beantwoording hoofdvragen

HOE IS DE HUIDIGE DAKLOZENOPVANG ONTWORPEN, RUIMTELIJK EN PROGRAMMATISCH?

De maatschappelijke opvangketen bestaat uit een keten van zorg en begeleiding. Het valt onder de Wmo, waarbij de gemeente allereerst met wijkteams en VraagWijzer dreigend daklozen probeert te signaleren en te voorkomen dat iemand dakloos wordt. Als iemand toch uit huis wordt gezet, dan kan diegene terecht bij het Centraal Onthaal. Daar wordt bepaald of iemand recht heeft op nachtopvang in Rotterdam. Mensen die geen Nederlandse nationaliteit hebben, regiobinding of zorgindicatie hebben worden niet tot de opvang toegelaten. Daklozen zonder regiobinding worden doorverwezen naar opvanglocaties in hun eigen regio. Voor ongedocumenteerden en uitgeprocedeerde asielzoekers is er opvang bij Bed, Bad en Brood locaties. Voor dakloze EU-migranten is er enkel opvang tijdens de Winterkouderegeling. Dan worden er extra slaapplekken ter beschikking gesteld bij de nachtopvanglocaties om te voorkomen dat buitenslapers koude letsel oplopen. Voor zelfredzame daklozen is er een apart traject, Preventie Dakloosheid, waarbij de mensen tijdelijk ondergebracht worden bij hostels en begeleiding krijgen om hun zaken weer op orde te krijgen.

De rechthebbende daklozen krijgen een CO-pasje mee, waarmee ze toegang hebben tot de nachtopvang voor een periode van drie maanden. Bij de nachtopvang kunnen ze dan elke dag terecht vanaf 16:30 tot 8:00 uur. Daar krijgen ze een warme maaltijd en een bed in een slaapzaal. De cliënten bij de nachtopvang krijgen ook een hulptraject aangeboden afhankelijk van de individuele

problematiek en behoeftes. Daarvoor moeten ze echter verplicht een aantal dagen per week bij de nachtopvang slapen, anders wordt het traject stopgezet.

De nachtopvang is een gesloten instelling, en enkel toegankelijk voor mensen met CO-pas. Als we kijken naar de nachtopvang bij het WB-Huis lijkt comfort geen enkele rol gespeeld te hebben. In de eetzaal zijn enkel houten tafels en stoelen en de slaapzaal wordt gedeeld met soms wel zestien man. Ook is er een tekort aan sanitaire voorzieningen, de enkele toiletten die er zijn worden gedeeld door een grote groep mensen.

Overdag zijn er dagopvanglocaties in de stad waar daklozen vanaf 8:15 tot 16:00 kunnen verblijven. Daar ontvangen cliënten naast koffie en thee ook regelmatig een warme maaltijd. Soms zijn er activiteiten zoals schilderen of knutselen. Ook zijn er douches, wasmachines en een aantal computers aanwezig waar daklozen gebruik van kunnen maken. Dagopvang De Sluis ontvangt veel cliënten van het WB-huis. De Sluis is net als het WB-Huis praktisch ingericht. Er zijn echter wel banken en stoelen aanwezig met zachte voering. Er is aankleding, zoals schilderijen op de wanden en een grote poster waarom de zee staat afgebeeld. Het contact tussen de medewerkers en cliënten van de opvang is bemoeilijkt door de inrichting van het gebouw. Zo is het kantoor bij de ingang gesitueerd, en staat los van de verblijfsruimte, dat zich helemaal achter in het gebouw bevindt. Behalve een diffuus dakraam zijn er geen ramen in de verblijfsruimte. Hoewel de dagopvang vooral bedoeld is voor cliënten van de nachtopvang, worden ook hulpbehoevende mensen toegelaten die anders nergens terecht kunnen.

Het buursteunpunt is een andere type

dagopvang waar daklozen gebruik van kunnen maken. Het buurtsteunpunt is niet alleen bedoeld voor daklozen maar ook voor mensen uit de buurt, iedereen kan er naar binnen lopen voor een kopje koffie. Behalve spelletjes en zijn er ook dagactiviteiten zoals computer, taal en breilessen. Ook worden er vaak maaltijden gekookt en geserveerd. Het buurtsteunpunt in Delfshaven is ontworpen volgens het huiskamermodel, met zachte banken en sfeervolle inrichting. Ook is er aandacht besteed om privé plekken te creëren in een verder openbare setting. Het buurtsteunpunt is op de meeste werkdagen geopend vanaf 9:00 tot 16:00.

De nachtopvang is bedoeld voor een periode van drie maanden, echter door een tekort aan doorstroomplaatsen en geschikte woonvoorzieningen verblijven daklozen er veel langer. In de gunstige gevallen een half jaar maar het komt ook vaak voor dat daklozen langer dan een jaar tot de nachtopvang zijn aangewezen.

Daklozen met zware psychische beperkingen en/of verslavingen stromen na verloop van tijd door naar beschermde woonvormen. Daar hebben ze beschikking over een eigen kamer in een intramurale woonvoorziening. Bij velen is de problematiek te ernstig waardoor ze worden opgenomen voor onbepaalde tijd.

Daklozen met een lichte verslaving of psychische problematiek stroomt door naar een begeleide woonvorm. Dat is tevens een intramurale woonvoorziening echter ligt de nadruk op het aanleren van zelfstandigheid, zodat de cliënt na een verloop van tijd op zichzelf kan wonen. Vanuit deze doorstroomvoorzieningen stromen de mensen door naar een zelfstandige woning met ambulante zorg. Dit om te voorkomen dat de voormalig daklozen weer afglijden en op straat komen te staan.

IN HOEVERRE VOLDOEN DE OPVANGPLEKKEN AAN DE BEHOEFTE VAN DE DAKLOZEN?

Daklozen verschillen in hun zorgproblematiek, behoeftes en mate van zelfstandigheid. Daarom is het niet eenvoudig om een opvang te ontwerpen die voor iedereen geschikt is. Daklozen met een psychische beperking of zware verslaving hebben namelijk een andere zorgbehoefte

dan iemand die door een burn-out in de financiële problemen is gekomen.

Sommige daklozen hebben gewoon nog werk, familie en vrienden waar ze af en toe kunnen logeren. Andere zijn door hun complexe problematiek compleet geïsoleerd geraakt en daardoor heel hulpbehoevend. De nachtopvang lijkt te zijn ontworpen om mensen met zware problematiek beter in de gaten te kunnen houden. Dit blijkt uit het gebrek aan privéruimtes en de verplichting dat daklozen een aantal nachten per week in de opvang slapen. Hierdoor ervaren ze echter een groot gebrek aan comfort wat niet positief is gezien hun problematiek. Dit blijkt ook uit de interviews. Daklozen zeggen moeite te hebben met hun situatie, en willen het liefst een eigen plek hebben. Ook willen ze weer sociale relaties opbouwen en een zinvolle bijdrage gaan leveren aan de maatschappij. Daarnaast geven daklozen aan meer regie en duidelijkheid willen hebben over hun traject. De wensen van daklozen komen erg overeen met de principes van Evidence Based Design. Daaruit blijkt dat mensen in zorginstellingen vooral baat hebben bij meer controle en privacy, sociale ondersteuning en positieve afleiding. Bij positieve afleiding horen zaken als kunst, raam met zonlicht en toegang tot natuur.

De nachtopvang scoort slecht op al deze zaken. Er is een gebrek aan privacy, tekort aan staf, en nauwelijks positieve afleiding. Hetzelfde geldt voor de dagopvang, hoewel er iets meer afleiding is in de vorm van aankleding van de ruimte. Bij het buurtsteunpunt is wel wat meer aandacht besteed aan privacy, sociale ondersteuning en positieve afleiding. Er zijn hoekjes gecreëerd met meer privacy, de ruimte is huiselijk aangekleed en er is veel daglicht. Ook wordt er aandacht besteed aan sociale ondersteuning en het opbouwen van een sociaal netwerk. Dit komt doordat ook activiteiten van buurtbewoners worden georganiseerd in het gebouw.

Rotterdamse daklozen kunnen terecht bij een aantal nacht- en dagopvanglocaties, verspreid door de stad. Echter de opvanglocaties verschillen toch in hoe prettig de cliënten en medewerkers zich er voelen. Zo geven daklozen aan slecht te slapen bij de nachtopvang in het WB-Huis.

Ook bij de dagopvang De Sluis hangt niet altijd een vrolijke sfeer. Daarentegen lijkt het alsof het buursteunpunt Delfshaven wel een succesvolle formule heeft gevonden om het haar gasten naar hun zin te maken. Dit komt niet alleen door de ruimtelijke aspecten, zoals een huiselijk interieur en privé plekken in een openbare setting, maar ook doordat het niet specifiek op een doelgroep gericht is. Met de activiteiten worden namelijk ook mensen uit de wijk naar binnen gehaald. Daardoor komen mensen uit verschillende achtergronden en sociaaleconomische statussen met elkaar in contact, waardoor een gezond netwerk gecreëerd kan worden. Het buursteunpunt lijkt dan ook ontworpen te zijn volgens de principes van Healing Environment, aangezien er extra aandacht is gestoken aan privacy, sociale steun en positieve afleidingen.

WAT IS NODIG OM DE DAKLOZENOPVANG MEER GEBRUIKERSGERICHT TE MAKEN?

Allereest moet er een oplossing bedacht worden voor de opvang van dakloze EU-migranten en zelfredzame daklozen. Voor de rest geldt dat dakloosheid het best, snelst en goedkoopst kan worden opgelost door het direct aan te pakken en daklozen gelijk een huis te geven. Toch lijkt het zelfs binnen Housing First onvermijdelijk dat er een overbruggingsperiode is tussen acute dakloosheid en de toewijzing van een woonruimte. Daarom is het verstandig om ook binnen de huidige opvang een kwaliteitsverbetering door te voeren. Vooral de nachtopvang is problematisch om de volgende reden

- Er is een tekort aan opvangplaatsen. Naar verwachting zal de hoeveelheid daklozen alleen nog maar toenemen.
- Er is geen privacy, eten en slapen gebeurd in zalen en er is een tekort aan sanitaire voorzieningen.
- Er is geen studie of computerruimte. Daardoor is er weinig te doen waardoor de meeste daklozen vroeg naar bed gaan.
- Er is niet genoeg opbergruimte. Daklozen slepen al hun bezittingen met zich mee. De kluisjes die aanwezig zijn bieden alleen ruimte voor een aantal waardevolle bezittingen.
- Er is geen positieve afleiding. Binnen de muren van de nachtopvang is er

nauwelijks aandacht besteed voor de aankleding van het gebouw.

- Er is weinig comfort. Zo zijn er geen gezellige zithoeken, enkel tafels met harde stoelen. Ook de douches zijn zo ontworpen dat je er niet lang onder wilt blijven staan. Daarnaast is er een tekort aan wc's en de wc's die er zijn hebben inkijk, waardoor je niet in alle rust je behoefte kan doen.
- Het is verplicht om er te slapen, wat in sommige gevallen niet nodig is.
- In de ochtend moeten de mensen weer vertrekken, de meeste mensen hebben geen zinvolle dagbesteding.
- Het is niet mogelijk om familie of vrienden te ontvangen. Mensen zonder CO-pas worden bij de opvang geweerd.
- Er is geen ruimte voor stelletjes. Daarom gaan stelletjes in het openbaar aan elkaar frunniken wat niet de bedoeling is.
- Er is structureel te weinig staf, waardoor er niet altijd goede controle aanwezig en bepaalde signalen niet worden opgepikt.
- Er is geen onderscheid in mate van zorgbehoefte tussen de cliënten van de nachtopvang. Mensen met zware verslavingen en/of geestelijke problematiek delen dezelfde ruimtes als mensen die een lichte zorgbehoefte hebben.
- Er is geen adequate oplossing voor opvang tijdens de Winterkouderegeling. Gedurende de Winterkouderegeling wordt de capaciteit bij de nachtopvang verdubbeld en worden dakloze EU-migranten toegelaten. Dit zorgt voor extra frictie.

Een deel van deze problemen heeft vooral te maken met geldgebrek. Zo is er niet meer geld beschikbaar om extra mensen in dienst te nemen of om meer ruimte te verkrijgen. Andere zaken zijn vooral zo gedaan om praktische redenen. Er is gekozen voor slaapzalen om mensen beter in de gaten te kunnen houden. Ook zijn er geen banken, om te voorkomen dat stelletjes met elkaar gaan lopen frunniken. De douches zijn zo ontworpen dat je er niet lang onder wilt blijven staan zodat een hoop mensen in korte tijd kunnen douchen.

Ondanks dat sommige maatregelen logisch klinken vergeet men echter dat daklozen mensen zijn en net als alle andere mensen dezelfde behoeftes hebben. Als die behoeftes niet vervuld kunnen worden dan wordt hun problematiek groter en bij sommige uit dit zich in wangedrag. Daarom lijkt hier de volgende stelling van toepassing: Als je mensen niet als mensen behandelt, gaan ze zich ook niet als mensen gedragen. Dus het idee is dat door te investeren in een ondersteunde of gezonde omgeving dat zelfs daklozen met zware problematiek zich beter gaan voelen en daardoor minder wangedrag gaan vertonen. De belangrijkste aanbevelingen ten opzichte van de opvang zijn dan ook:

- Een eigen kamer. De definitie van een kamer is in deze context rekbaar. Belangrijk is dat daklozen de beschikking hebben over een semi-afgesloten slaapplek.
- Zorg voor overcapaciteit in de opvang. Lege kamers kunnen tegen gesubsidieerd tarief verhuurd worden aan dakloze EU-migranten en zelfredzame daklozen of tegen markttarief aan toeristen.
- Geen aparte nacht- en dagopvang meer. Dag- en nachtopvang in één gebouw.
- Aantrekkelijke verblijfsruimte. Een deel daarvan is toegankelijk voor familie en vrienden maar ook mensen uit de wijk. Denk aan daglicht, kunst, gezellige zithoeken en uitzicht op natuur.
- Verblijfsruimte is zo ontworpen dat er overzicht en controle is in een ruimte met semi-privé plekken.
- Betrek daklozen in het runnen van de opvang. Denk aan schoonmaken, koken, koffiezetten, serveren.
- Studie en leeszalen. Voorzie in computerruimtes en andere rustige plekken waar daklozen aan hun toekomst kunnen werken.
- Staf uitbreiden met vrijwilligers en uitkeringstrekkers die tegenprestatie komen leveren.

6.2 programma van eisen

De ontwerp-opgave is het herontwerpen van de nachtopvang in het WB-Huis. Daarbij wordt het hele gebouw aangepakt. De bedoeling is dat het een hotelachtig woonvoorziening wordt. Denk aan een verblijfsruimte met receptie op de begane grond en individuele slaapkamers/wooneenheden op de bovenste verdiepingen. Voor mensen met zwaardere problematiek is er tevens een aparte verblijfsruimte.

Er is geen onderscheid tussen dag en nachtopvang meer, dit gebeurt allemaal in hetzelfde gebouw. De staf krijgt hulp van uitkeringstrekkers uit de buurt en vrijwilligers. Ook daklozen zelf helpen in de vorm van dagbesteding mee om de opvang draaiende te houden.

Er is overcapaciteit aan kamers. De lege kamers zijn bedoeld voor dakloze EU-migranten, zelfredzame daklozen en toeristen. Daklozen EU-Migranten en zelfredzame daklozen zijn welkom voor een gesubsidieerde prijs. Voor toeristen geldt wel een marktconform tarief. Om een onderscheid te maken tussen daklozen en bezoekers kan gedacht worden aan registratiesysteem met pasjes of polsbandjes. Met een gechipt polsbandje krijgen daklozen toegang tot een kamer. Dit systeem wordt ook toegepast bij douches. Daarbij geldt een tijdslot om te voorkomen dat mensen te lang onder de douche blijven staan.

Maaltijden en koffie zijn gratis voor daklozen echter niet voor bezoekers en toeristen. Hier geldt de regel: de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. Zo blijft de opvang betaalbaar.

De vereisten zijn:

- 80 individuele kamers
- Voldoende douches en wc's
- Openbare gedeelte voor iedereen toegankelijk
- Aparte openbare ruimte voor probleemgevallen
- Studieruimte met computers
- Ruime keuken
- Eetzaal met plek voor 100 man
- Kantoorruimte voor staf
- Voldoende douches en wc's
- Een Espresso-bar

7. literatuurlijst

Tweets

Politie R'dam-Centrum. "Zwerfers veroorzaken veel overlast in de stad. Deze is door ons gewekt en weer met vervolg." 11 Dec. 2016, 21:13 p.m. Tweet.

Journal

Ulrich, R. S., Zimring, C., Xuemei, Z., DuBose, J., Seo, H.-B., Choi, Y.-S., . . . Joseph, A. (2008). A Review of the Research Literature on Evidence-Based Healthcare Design (Part I). *Health Environments Research & Design*, 1(3).

Ulrich, R. S. (2000). Effects of Healthcare Environmental Design on Medical Outcomes. *The International Academy for Design and Health*, p.49-59.

Nieuws

"Bij overlast daklozen altijd bekeuring geven." *Het Algemeen Dagblad* 15 Dec. 2016. AD. Web. 11 Nov. 2018

Bakker, Michiel. "Amsterdammer verhuurt kamer aan dakloze." *Reformatorisch Dagblad*. 8 Sept. 2016. RD. Web. 11 Nov. 2018

Rapport

Rekenkamer Rotterdam. *Niet thuis geven: onderzoek opvang daklozen*. Rotterdam: Rekenkamer Rotterdam. 2018. Print.

Van Egeraat, Annemarieke and Judith Clement. *Het Wmo-kader Rotterdam 2015: Rotterdammers voor elkaar*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam. 2014. Print

Planije, Michel and Mathijs Tuynman. "Ondersteuning van dakloze personen zonder OGGz-problematiek." Utrecht: Trimbos-instituut. 2015. Print

Mandos, Eva and Maaïke Dujardin. "Daklozenenquête Rotterdam 2016-2017." Rotterdam: Gemeente Rotterdam. 2017.

Woonvisie Rotterdam: koers naar 2030 agenda tot 2020. Rotterdam: Gemeente Rotterdam. 2016. Print

Van der laan, Jorien et al. "Daklozenprofielen in de vier grote steden en veranderingen in wonen, kwaliteit van leven en hulpbehoeften: Resultaten uit de tweede meting van Coda-G4." Rotterdam & Nijmegen: Directie Maatschappelijke Ondersteuning (DMO). 2013.

Steenhuis, Marinke et al. "Historisch Delfshaven en Schans-Watergeus gebied Rotterdam: cultuurhistorische analyse." Rotterdam: SteenhuisMeurs. 2018

Article in Magazine

Bommeljé, Yvet. "Explosieve toename vermijdbare daklozen: De voorzienbare gevolgen van de kostendelersnorm." sociaalbestek, vol. 77, no. 6. 2015, pp. 6-8. Print

Online article

"Dakloos: vaker jong en niet-westers." CBS. CBS. 13 Dec. 2016. Web. 11 Nov. 2018. <<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/51/dakloos-vaker-jong-en-niet-westers>>.

"[Afbra.nl/locatie/passantenhotel-boerhaave/](https://afbra.nl/locatie/passantenhotel-boerhaave/)>

Hooykaas, Frans. "William Booth-huis". Rotterdam woont. Rotterdam woont. Web. 11 Nov. 2018. <https://rotterdamwoont.nl/items/view/164/William_Booth_huis>

Wijkprofiel Rotterdam. "Delfshaven (wijk)' Wijkprofiel Rotterdam. Gemeente Rotterdam. 2018. Web. 11 Nov. 2018. <<https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2018/rotterdam/delfshaven/delfshaven-wijk>>

Online video

RTV Rijnmond. "Wethouder De Langen moet opvang daklozen in Rotterdam verbeteren." Online video clip. Youtube. Youtube, 12 Sept. 2018. Web. 11 Nov. 2018.

RTV Rijnmond. "Elke dag in een crisisopvang is nadelig voor een persoon." Online video clip. Youtube. Youtube, 10 Sept. 2018. Web. 11 Nov. 2018.

RTV Rijnmond. "Rekenkamer: Opvang daklozen Rotterdam schiet tekort." Online video clip. Youtube. Youtube, 9 May. 2018. Web. 11 Nov. 2018.

RTL Nieuws. "Winteropvang voor daklozen al open." Online video clip. Youtube. Youtube, 28 Nov. 2016. Web. 11 Nov. 2018.

Edited book

Van der Lans, Jos et al., editors. *CANON maatschappelijke opvang*. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Chapter in edited book

Bakker, Catharina Th. "1854 Thorbecke en de Armenwet." *CANON maatschappelijke opvang*. Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 12-13. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Jumelet, Jan. "1998 Het 8-fasenmodel." *CANON maatschappelijke opvang*. Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 70-71. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Opbroek, Hans. "1981 De Rijksoverheid Reorganiseert." *CANON maatschappelijke opvang*. Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 55-57. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Timmerman, Bernd. "2006 De Deal met Zalm." *CANON maatschappelijke opvang*. Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 72-74. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Van der Lans, Jos. "Tussen afkeer en barmhartigheid." *CANON maatschappelijke opvang*. Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 5-8. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Van der Lans, Jos. "1894 Christelijke landbouwkolonie Het Hoogeland." *CANON maatschappelijke opvang*. Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 20-22. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Van der Lans, Jos. "1912 Eigen daklozen eerst." *CANON maatschappelijke opvang*. Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 29-31. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Van der Lans, Jos. "2007 Wet Maatschappelijke ondersteuning." *CANON maatschappelijke opvang*. Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 75-76. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Van Der Linde, Maarten. "1903 Hulp voor onbehuisden." *CANON maatschappelijke opvang*. Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 23-25. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Van Der Linde, Maarten. "1903 Hulp voor onbehuisden." *CANON maatschappelijke opvang*. Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 23-25. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Wiegerinck, Stijn. "1822 Naar de Koloniën." Editors. Van der Lans, Jos et al. Vol. pp. 9-11. Amsterdam: Vereniging Canon Sociaal Werk, 2012. Print

Works Cited

Van Veen, Marian. Personal Interview. 16 Nov. 2018.

Ome Jan. Personal Interview. 10 Oct. 2018.

Ome Jan. Personal Interview. 22 Nov. 2018.

Den Otter, Jannieke et al. Personal Interview. 16 Nov. 2018. ak 20.000 betaalbare woningen." Rotterdamse Huurdersorganisaties. Leivity, 2016. Web. 11 Nov. 2018. <<https://woonreferendum.nl/informatie/afbraak-20000-woningen/>>

Gray, Alex. "Here's how Finland solved its homelessness problem." World Economic Forum. 13 Feb. 2018. Web. 11 Nov. 2018. <<https://www.weforum.org/agenda/2018/02/how-finland-solved-homelessness/>>

"Passantenhotel Boerhaave." hvoquerido. Hvoquerido. 2017. Web. 11 Nov. 2018. <<https://hvoquerido>